

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų bendrai finansuojamas projektas
Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-03-0001 „Skaitmeninio ugdymo turinio kūrimas ir diegimas“

PRADINIO UGDYMO DAILĖS BENDRŲJŲ PROGRAMŲ ĮGYVENDINIMO REKOMENDACIJOS

Įgyvendinimo rekomendacijas parengė: dr. Ramutė Rachlevičiūtė, Irena Staknienė, Jolita Morkūnaitė.

Turinys

1. Dalyko naujo turinio mokymo rekomendacijos.....	2
2. Kaip ugdyti aukštesnius pasiekimus.....	9
3. Tarpdalykinių temų integravimas. Dalykų dermė	10
4. Kalbinių gebėjimų ugdymas per visų dalykų pamokas	18
5. Siūlymai mokytojų nuožiūra skirstomų 30 procentų pamokų	21
6. Veiklų planavimo ir kompetencijų ugdymo pavyzdžiai	23
7. Skaitmeninės mokymo priemonės, skirtos BP įgyvendinti	26
8. Literatūros ir šaltinių sąrašas	28
9. Užduočių ar mokinių darbų, iliustruojančių pasiekimų lygius, pavyzdžiai	29

1. Dalyko naujo turinio mokymo rekomendacijos
Esminiai pradinio ugdymo bendrosios dailės programos pokyčiai

2008 metų programa	Ko siekiama?	2022 metų programa
Programa orientuota į kompetencijų plėtotę ir ugdymą.	<i>Tikimasi labiau į kompetencijas orientuoto, aktyvaus, kūrybiško ugdymosi proceso.</i>	Programa papildyta siekiu mokinius įtraukti į aktyvų kūrybinį procesą, skatinti jų norą improvizuoti ir eksperimentuoti, puoselėti kūrybinį mąstymą vaizdais, mokytis analizuoti ir vertinti dailės kūrinius, pagarbiai priimti kitas kultūras ir ieškoti sąsajų su Lietuvos daile, mokytis pritaikyti dailės raiškos ir pažinimo gebėjimus kultūriniame bendruomenės gyvenime, atsispindi visame atnaujintos programos tekste. Pasiekimų sritys pakoreguotos remiantis kompetencijų aprašais .
Vertybinės nuostatos orientuotos į gebėjimų prasmingumą ir svarbą kiekvienam asmeniškai, pozityvius santykius su kitais.	<i>Tikimasi įprasminti dailės mokymą(si) kaip kūrybišką, sąmoningą ir prasmingą veiklą, reikalaujančią įtraukaus dalyvavimo ir bendradarbiavimo, skatinančią asmeninį tobulėjimą, žinių poreikį ir naujų idėjų įgyvendinimą.</i>	Vertybinės nuostatos formuojamos analizuojant grožio ir gėrio apraiškas dailės kūriniuose, lavinant mokinio meninę įžvalgą ir mąstymą, ugdant toleranciją kitoms kultūroms ir ieškant jų sąsajų su Lietuvos daile. Mokiniai skatinami pritaikyti dailės raiškos gebėjimus artimiausioje aplinkoje, klasėje ir namuose.
Pasiekimų sritys: - dailės raiška; - dailės raiškos ir dailės reiškinių stebėjimas, interpretavimas ir vertinimas; - dailės reiškinių pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje.	<i>Tikimasi aukštesnių mokinių pasiekimų, nuoseklesnio ir gilesnio mokymosi proceso, dėmesio su pagrindiniu ugdymu.</i>	Pasiekimų sritys: - dailės raiška; - dailės supratimas ir vertinimas; - dailės reiškinių ir kontekstų pažinimas. Šios kryptys viena kitą papildo ir pratęsia kaip kompleksiškas dailės kūrybos ir dailės reiškinių pažinimo, supratimo ir vertinimo procesas.
Mokymosi turinys pateiktas 1–2, 3–4 kl. koncentrams Programos tekste.	<i>Atsispindi visame bendruomenės kultūriniame gyvenime, atnaujintos</i>	Mokymosi turinys pateikiamas 1–2, 3–4 klasių koncentrams ir turinį siejamas su kitų meninio, dorinio, technologijų pasaulio pažinimo ir kitais dalykais. Programos

	<i>Pasiekimų sritys pakoreguotos remiantis kompetencijų aprašais.</i>	įgyvendinimo rekomendacijose pateikiamas skaitmeninių priemonių sąrašas.
Išskirti mokinių pasiekimų trijų lygių (patenkinamas, pagrindinis, aukštesnysis) požymiai . Juose išskirta žinios ir supratimas, gebėjimai, nuostatos.	<i>Tikimasi įprasminti dailės mokymą(si) kaip kūrybišką, sąmoningą ir prasmingą veiklą, reikalaujančią įtraukaus dalyvavimo ir bendradarbiavimo, skatinančią veiklą. Tikimasi, jog bus sąmoningai ugdomi ir vertinami visi mokinių gebėjimai.</i>	Išskiriami mokinių pasiekimų Keturių lygių (slenkstinis, patenkinamas, pagrindinis, aukštesnysis) požymiai . Nurodomi pasiekimų lygių požymiai padės mokiniams įsivertinti ir mokytojui įvertinti mokinių pasiekimus ir daromą pažangą dailės pamokose.

Dailės bendrojoje programoje pateiktas privalomas mokymosi turinys, kurį sudaro 70 proc. visų dailės dalykui skirtų pamokų. Likusių 30 proc. dailės pamokų turinį pasirenka dailės mokytojas, atsižvelgdamas į konkrečios klasės, regioninius dailės kontekstus ir savitumus, aktualius Lietuvos kultūros įvykius, kuriuose mokiniai rastų įkvėpimo savitai meninei raiškai.

2008 m. Pradinio ir pagrindinio ugdymo dailės bendrojoje programoje mokymosi turinys buvo pateiktas pagal veiklos sritis, o atnaujintoje dailės bendrojoje programoje suformuluotas *Mokymosi turinys koncentrams, kurio apimtis nepadidėjo*. Siekėme aiškesnio ir integracijai patogesnio dailės mokymosi turinio išdėstymo. Dailės ugdymo procese pasiekimų sritys yra glaudžiai integruotos, jos viena kitą papildo, dailės raiška ir pažinimas vyksta vienu metu. Pasitarus su mokytojais praktikai, mokymosi turinio temos buvo suskirstytos į tris pagrindinius skyrius ir atliepia konkretaus koncentro mokinių ugdymosi poreikius, amžiaus tarpsnio ypatumus, apima dailės raiškos ir pažinimo temas. Šios temos yra suderintos su kitų mokomųjų dalykų mokymosi turiniu, teikia plačias dailės integravimo galimybes. Mokymosi turinio temos:

Grafinės, spalvinės, erdvinės raiškos pažinimas:

- Dailės technikos: raiška plokštumoje ir erdvinė raiška.
- Meninės išraiškos bruožai.
- Vaizdavimo būdai ir galimybės.
- Dailės rūšys. Dailės žanrai.
- Aplinkos stebėjimas ir vaizdavimas.
- Vizualinių išpūdžių interpretavimas ir improvizavimas. Sociokultūrinė aplinka:
- Kultūrinis paveldas. Dailės istorija. Etninė kultūra.
- Švenčių puošimo tradicijos. Valstybingumo simboliai. Tarpdalykinės temos:
- Meninės idėjos. Idealai, vertybės, asmenybės. Kultūrų įvairovė.
- Bendros temos su kitų dalykų ugdymo turiniu: Projektai. Integruota veikla.

Atnaujintoje programoje kiekvienam klasių koncentrai pateikiamos kelių dailininkų pavardės su paaiškinimu, koku aspektu kalbėti apie šių asmenybių kūrybą.

Organizuojant dailės pamokas svarbu atsižvelgti į pradinukų amžiaus tarpsniui būdingus ugdymo daile ypatumus:

- 1–2 klasėse mokinius nesunku sudominti įvairiomis temomis ir veikla, jie labai nori būti

giriami ir gerai vertinami, linkę sekti kitų pavyzdžiais. Jiems labai svarbi tėvų, suaugusiųjų, ir ypač, mokytojo nuomonė, vertinimai. Dailės pamokose dominuoja praktinė kūrybinė raiška, mokiniai daugiau dirba individualiai. Jie yra labai atviri, patiklūs, linkę fantazuoti ir svajoti. Pažįstant dailę pradedama nuo paprastesnių užduočių, nuosekliai einama prie sudėtingesnių dalykų. Pirmokus žavi pasakų ir fantazijos pasaulis, jų pasakojimuose dažnai susilieja svajonių ir realaus gyvenimo vaizdai.

- 3–4 klasėse mokiniai kur kas kritiškiau vertina aplinkinį pasaulį. Juos žavi aktyvi, įdomi ir naudinga. Jie mėgsta patys tyrinėti, stebėti sudominusius kūrinius ir daryti išvadas, bendradarbiauti ir dirbti grupėmis. Vaikai jautriai reaguoja į kritiką ir neatsargias pastabas, ypač pasakytas viešai. Jiems daug svarbesnė klasės draugų, bendraamžių nuomonė ir vertinimas. Jie dažnai daug geriau supranta ir suvokia draugų paaiškinimą apie kūrinius ir kūrybą. Šio amžiaus vaikui labai svarbu žinoti, kad jo nuomonė yra svarbi, reikšminga, kad klasėje jis yra vertinamas.

Veiklų pavyzdžiai naujam dailės ugdymo turiniui ugdyti

1 pavyzdys. 2 pamokų ciklas 1 klasei. Tema: „Dekoruotos ir erdvinės raidės“.

Mokymosi turinys. Dailės technikos: erdvinė raiška. Erdvines formas konstruoja iš įvairių medžiagų, kartono ir gamtosmedžiagų. Lipdo iš molio ir plastilino.

Vaizdavimo būdai ir galimybės. Kuria savitas pieštas, tapytas ir erdvines raides, ornamentines ir figūrines kompozicijas.

Trukmė: 2 pamokos

Užduoties vertinimas: formuojamasis.

Tarpdalykinės sąsajos: gimtoji kalba, technologijos.

Mokinių veikla, rekomenduojami kūrybos reikmenys, ugdomos kompetencijos, pasiekimai

Eil. Nr.	Veikla	Kūrybos reikmenys	Kompetencija	Pasiekimai
1.	Mokiniai fantazuoja ir piešia įdomių formų (linksmas, margas, plonas, storas ir kt. raides). Puošia, margina jas įvairiais raštais.	Piešimo popierius, pieštukai, rašikliai, flomasteriai, kreidelės.	Kūrybiškumo ir pažinimo kompetencijos.	A1. Impulsyviai kelia vizualias idėjas. Trumpai nusako idėją, kurią norėtų pavaizduoti. A2. Taiko pasiūlytas dailės technikas, saugiai naudoja kūrybos įrankius ir medžiagas. Eksperimentuoja, negalvodamas apie galutinį rezultatą.
2.	Mokiniai iš nedidelių pakuočių, storesnio popieriaus juostelių konstruoja, iš plastilino lipdo erdvines raides, jas palygina, kuo skiriasi, kokią nuotaiką, išpūdį kelia. Pasakoja apie savo išpūdžius, kūrybos plokštumoje ir erdvėje skirtumus, kuris kūrybos būdas labiau patiko.	Nedidelės pakotės, storesnio spalvoto popieriaus juostelės, žirkklės, klėjai, plastilinas.	Kūrybiškumo ir pažinimo kompetencijos.	A2. Taiko pasiūlytas dailės technikas, saugiai naudoja kūrybos įrankius ir medžiagas. Eksperimentuoja, negalvodamas apie galutinį rezultatą. B1. Trumpai paaiškina išmoktas dailės sąvokas, vartoja jas apibūdindamas dailės kūrinius. B3. Atidžiai stebi dailės kūrinius ir pasako, kodėl patiko

				kūrinys, kuo jis įdomus ir vertingas.
--	--	--	--	---------------------------------------

2 pavyzdys. 2 pamokų ciklas 1–2 klasei. Tema: „Kaip susikūrė pasaulis“.

Mokymosi turinys. Meninės išraiškos bruožai. Dėmės ir formos (didelė, maža, taisyklinga, netaisyklinga, plokščia). Tyrinėja ir apibūdina skirtingas spalvų ir dėmių sukuriamas nuotaikas, ritmą. Kuria savitas kompozicijas horizontaliame ir vertikaliame lape. Idealai, vertybės, asmenybės. M. K. Čiurlionis ir simbolinės metaforinės jo kūrinių prasmės.

Trukmė: 2 pamokos

Užduoties vertinimas: formuojamasis.

Mokinių veikla, rekomenduojami kūrybos reikmenys, ugdomos kompetencijos, pasiekimai

Eil. Nr.	Veikla	Kūrybos reikmenys	Kompetencija	Pasiekimai
1.	Mokiniai žiūri M. K. Čiurlionio paveikslų ciklą „Pasaulio sutvėrimas“ ir išsako savo nuomonę, ką jie mato kiekviename kūrinyje. Peržiūrėję visus paveikslus vaikai piešia savo kompoziciją apie Pasaulį, Žemę, kas juose gražiausia.	A3 formato piešimo popierius, aliejinės piešimo kreidelės (arba vandeniniai dažai, teptukai ir kt.).	Kultūrinė, pažinimo, kūrybiškumo, socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencijos.	B2. Apibūdina dailės kūrinių keliamą įspūdį, nuotaiką, išsako savo nuomonę, ką autoriai norėjo pavaizduoti. B3. Atidžiai stebi dailės kūrinius ir pasako, kodėl patiko kūrinys, kuo jis įdomus ir vertingas. A1. Impulsyviai kelia vizualias idėjas. Trumpai nusako idėją, kurią norėtų pavaizduoti.
2.	Mokiniai toliau kuria (piešia, tapo) savitą kompoziciją. Užbaigti darbai eksponuojami klasėje (pakabinami lentoje) ir aptariami. Mokiniai pasakoja, ką svarbaus pavaizdavo, ką jie norėjo papasakoti apie pasaulį ir Žemės grožį.	A3 formato piešimo popierius, aliejinės piešimo kreidelės (arba vandeniniai dažai, teptukai ir kt.).	Kūrybiškumo, socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencijos.	A3. Intuityviai pasirenka norimo storio linijas, patikusias spalvas, kuria erdvines formas. Išgauna savitą ritmą ir nuotaiką, horizontaliame ir vertikaliame lape. A5. Trumpai nusako savo įspūdžius apie spontaniškos raiškos ir dailės pažinimo patirtį.

Papildoma informacija

*Iliustracinės medžiagos, tyrinėjimo objektų paaiškinimai/komentarai: M. K. Čiurlionio paveikslų ciklo „Pasaulio sutvėrimas“ kūrinius vaikams rodykime po vieną iš eilės, ne visus iš karto. Tegul vaikai išsako savo asmeninę nuomonę, ką jie mato kiekviename kūrinyje. Nekritikuokime jų nuomonės, pasidžiaukime originaliomis mintimis. Jiems dar nereikia pasakoti apie kūrinius sudėtingų tekstų, svarbiausia – jų pirmas įspūdis, ką jie sau svarbaus pastebėjo.

Mokinių darbų pavyzdžiai:**1 pavyzdys. Ilgalaikės projektinės veiklos pavyzdys 1–2 klasei.**

Savo kūrybos parodėlės pristatymas klasės draugams.

Atsirenkami 3–4 kūriniai, aptariamas būdas, kaip juos pristatyti (sujungti, suklijuoti, pakabinti, pastatyti, derinti tarpusavyje ir t.t.), mokomasi juos nufotografuoti, papasakoti, kas pavaizduota.

Pasiekimai:

A4. Savo dailės kūrinius pritaiko konkrečiai progai, puošia klasės erdvę ir kasdienę aplinką. Kiekvienam savo kūriniui užrašo metriką (vardą, pavardę, klasę). Dalyvauja ugdymo įstaigos parodose, renginiuose. Mokosi fotografuoti kasdienybę ir šventines akimirkas.

A5. Trumpai nusako savo įspūdžius apie spontaniškos raiškos ir dailės pažinimo patirtį.

2 pavyzdys. 2 klasė.

3 pamokų ciklas 2 klasei. **Tema: „Seni ir nauji namai“.**

Mokymosi turinys. Kultūrinis paveldas. Mokomasi apie svarbius kultūros paveldo objektus (seniausius radinius, architektūros paminklus, artefaktus). Aptariami senoviniai pastatai vidus ir išorė, senų daiktų patogumas, iš ko jie sukurti. Palyginami seni ir nauji daiktai, namai, aptariamas jų grožis. Dailės technikos: raiška plokštumoje. Mokosi saugiai tapyti guašu ir akvarele, maišyti dažų spalvas ir išgauti naujų spalvų. Meninės išraiškos bruožai. Kuria savitas kompozicijas horizontaliame ir vertikaliame lape.

Trukmė: 3 pamokos

Užduoties vertinimas: formuojamasis.

Mokinių veikla, rekomenduojami kūrybos reikmenys, ugdomos kompetencijos, pasiekimai

Eil. Nr.	Veikla	Kūrybos reikmenys	Kompetencija	Pasiekimai
1.	Išeinama pasivaikščioti į lauką, aptariama, kokių namų daugiausia (naujų ar senų) yra aplinkui, kuo jie skiriasi (formomis, spalvomis, iš kokių medžiagų pastatyti). Nufotografuojami sudominę vaizdai.	Fotoaparatas	Kultūrinė ir pažinimo kompetencijos.	C1. Nusako, kokie architektūros ir dailės kūriniai yra artimiausioje aplinkoje (ugdymo įstaigoje, namuose ir kt.).
2.	Grįžus į klasę žiūrimos ir aptariamos Rumšiškių liaudies buities muziejaus pastatų nuotraukos, kuo gražūs senieji namai, fantazuojama, kokias paslaptis jie saugo, kokių istorijų galėtų papasakoti. Pradedama piešti kompozicija apie seno ar naujo namo	Rumšiškių liaudies buities muziejaus pastatų nuotraukos.	Kultūrinė, pažinimo ir kūrybiškumo kompetencijos.	C2. Pastebi, tyrinėja viešoje erdvėje esančių tautodailės, profesionaliosios dailės ir architektūros kūrinių būdingas detales, elementus. A1. Impulsyviai kelia vizualias idėjas. Trumpai nusako idėją, kurią norėtų pavaizduoti.

	istorija/paslaptis.			
3.	Mišria technika (aplikacija, piešimas kreidelėmis ar rašikliai) kuriama arba guašu tapoma kompozicija apie seno ar naujo namo istoriją/paslaptis. Užbaigti darbai eksponuojami klasėje, vaikai juos pristato klasės draugams.	A3 formato piešimo ir spalvotas popierius, klijai, kreidelės, rašikliai, vandeniniai dažai, teptukai ir kt.	Kūrybiškumo ir pažinimo kompetencijos.	A2. Taiko pasiūlytas dailės technikas, saugiai naudoja kūrybos įrankius ir medžiagas. Eksperimentuoja, negalvodamas apie galutinį rezultatą. B2. Apibūdina dailės kūrinių keliamą įspūdį, nuotaiką, išsako savo nuomonę, ką autoriai norėjo pavaizduoti.

3. pavyzdys. 4 pamokų ciklas 4 klasei: Tema „Kultūrinio paveldo objektai artimiausioje aplinkoje“.

Mokymosi turinys. Kultūrinis paveldas. Per praktinę kūrybinę raišką, veiklą susipažįsta su istorinių, kultūrinių ir etnografinių paminklų, paveldo objektų, dailės kūrinių artimiausiuose muziejuose vertingumu ir jų išsaugojimo svarba. Vaizdavimo būdai ir galimybės. Mokosi derinti tekstą ir vaizdą, kuria savitus atvirukus, iliustracijas, plakatus.

Trukmė: 4 pamokos.

Užduoties vertinimas: formuojamasis.

Integracinės sąsajos: gimtoji kalba, pasaulio pažinimas.

Mokinių veikla, rekomenduojami kūrybos reikmenys, ugdomos kompetencijos, pasiekimai

Eil. Nr.	Veikla	Kūrybos reikmenys	Kompetencija	Pasiekimai
1.	Surengiama išvyka prie artimiausio paveldo objekto (architektūros, istorinio, gamtos ar etnografinio paminklo) arba žiūrimos ir aptariamos įžymių vietos ar netoli esančių paveldo objektų nuotraukos, informaciniai lankstinukai. Aptariamas šių paveldo objektų vertingumas, išsaugojimo svarba, ką įdomaus apie juos galima būtų papasakoti.	Nuotraukos, lankstinukai apie žymius vietos paveldo objektus.	Kultūrinė, pilietinė ir Pažinimo kompetencijos.	C2. Lygindamas Lietuvos ir kitų šalių profesionaliosios dailės, liaudies meno kūrinius, etnokultūrinius papročius, nusako Lietuvos meno unikalumą. A2. Pasirenka ir naudoja jau žinomas dailės technikas, kūrybiškai ir saugiai jomis naudojasi.
2.	Aptariami kelionės įspūdžiai, informacija apie lankytus ar tyrinėtus	Paveldo objektų nuotraukos,	Kūrybiškumo, pažinimo bei socialinė,	A4. Atlieka pasirinktą vaidmenį integruotos meninės veiklos projekte. Kiekvienam

objektus. Kuriamas (piešiamas, aplikuojamas) lankstinukas apie pasirinktą paveldo objektą. Sukurti lankstinukai aptariami klasėje, eksponuojami parodėlėje, pristatomi mokyklos bendruomenei.	pieštukai, rašikliai, piešimo ir spalvotas popierius, žirkklės, klėjai ir kt.	emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencijos.	savo kūriniai užrašo metriką (vardą, pavardę, klasę, sukūrimo datą, pavadinimą). Kuria savo ar klasės draugų parodos kvietimą, plakata, derina pieštus ar skaitmeninius vaizdus. B3. Įsižiūri ir pasakoja apie dailės kūrinių keliamus jausmus, emocijas, kreipia dėmesį į darnius žmogaus ir gamtos ryšius.
---	---	--	---

4 pavyzdys. 4 klasė. 4 pamokų ciklas / ilgalaikė projektinė veikla „Autorinė mokinio knygelė“.

Užduotis. Autorinės mokinio popierinės knygelės pasirinkta tema (pasakos, savo kūrybos tekstas, sveikos mitybos receptų ir kt.) sukūrimas:

- knygos dalių aptarimas,
- rašytojo ar savo paties teksto parinkimas,
- vaizdo ir teksto derinimas, iliustravimas, knygelės įrišimas (perrišti storesniu siūlu skylamušio padarytas skylutes),
- knygelės pristatymas klasės draugams.

Pasiekimai:

A1. Intuityviai kelia vizualias idėjas. Vartodamas jau žinomas dailės sąvokas nusako kūrinio idėją, temą ir kokius dailės reikmenis jos įgyvendinimui pasirinks.

A2. Pasirenka ir naudoja jau žinomas dailės technikas, kūrybiškai ir saugiai jomis naudojasi.

A5. Paaiškina savo kūrybos rezultata, vaizdo patrauklumą. Pristato ir į(si)vertina įgytą patirtį.

5 pavyzdys. 4 pamokų ciklo 3–4 klasei veiklos idėjos, ugdančios kūrybiškumo (pažinimo ir kultūrinę) kompetencijas.

Užduotis: Kitoks arba erdvinis paveikslas dėžutėje laisvai pasirinkta tema.

Pasiekimai:

A1. Intuityviai kelia vizualias idėjas. Vartodamas jau žinomas dailės sąvokas nusako kūrinio idėją, temą ir kokius dailės reikmenis jos įgyvendinimui pasirinks.

A3. Pasirenka linijas ir/ar spalvas, ir/ar erdvines formas. Pastebi fono ir vaizduojamų objektų / figūrų dermę, kūrybiškai perteikia norimą ritmą, emocijas.

B1. Skiria, trumpai paaiškina ir vartoja išmoktas dailės sąvokas, pateikia pavyzdžių.

B2. Apibūdina žiūrimų dailės kūrinių spalvų derinius, linijas, erdvines formas ir atlikimo technikų įvairovę. Samprotauja, kodėl menininkas pasirinko tokias raiškos priemones.

Turinio temos: *Dailės technikos: erdvinė raiška.* Kurdamas erdvines formas saugiai derina įvairias medžiagas. Kuria žemo ir aukšto reljefo darbus iš antrinių žaliavų, gamtos medžiagos, lipdo iš molio ar plastilino.

Ugdamos kompetencijos: Kūrybiškumo, kultūrinė, pažinimo, socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos.

Dailės medžiagos ir įrankiai: nedidelė dėžutė (batų, saldainių dėžutės dangtelis ar kt.), spalvotas ir piešimo popierius, kartonas, plastilinas, folija, vielutė, žirkklės, klėjai, segiklis, nebereikalingi nedideli daiktai.

Trukmė: 4 pamokos

Mokinių veikla: kuriamas erdvinis (3D) paveikslas dėžutėje. Stengiamasi perteikti aukštą arba žemą reljefą (paviršiaus nelygumus). Mokiniams galima paaiškinti, kad menininkai dažnai kuria neįprastus dailės kūrinius, nori savo kūryba nustebinti žiūrovus, todėl ieško vis naujų dailės raiškos būdų ir kūrybos medžiagų. Išižiūrima į dailės kūrinius – asambliažus ar paveikslus dėžutėje: žiūrimi ir aptariami Vinco Kisarausko asambliažai, Barboros Didžiokienės pačios pasidarytos lėlės. Aiškinamasi, iš kokių nedidelių daiktų, antrinių žaliavų, pakuočių galima būtų sukurti erdvinį paveikslą dėžutėje.

Analizuojami dailės kūriniai (savo nuožiūra pasirinkti tris ar keturis skirtingus, kurie tikėtų sudominti mokinius ir aptarti prieš pradedant atlikti užduotį). Pvz.:

- Vincas Kisarauskas. Asambliažai: „Dvyniai“, „Trys vienodi veidai“, „Autoportretas“.
- Barbora Didžiokienė. Šventiniai sausainiai: keturi žmogeliukai. Eskizas. 1930. Popierius, akvarelė, 25x35 cm. <https://www.limis.lt>
- Barbora Didžiokienė. Olga Dubeneckienė-Kalpokienė. Arlekinų kostiumu. 1922. 34,2x27,5 cm. LTMKM. <https://www.limis.lt>
- Barbora Didžiokienė. Lėlės artistai. 1922–1928. Popierius, tempera, 48x45. LNDM. <https://www.limis.lt>
- Barbora Didžiokienė. Lėlės portretas. 1927. Popierius, tempera, 23x20,5. <https://www.limis.lt>

Diskusijoje aptariama:

- Kokios galėtų būti šių kūrinių temos.
- Kokias medžiagas autoriai panaudojo juos kurdami.
- Kuo jie skiriasi nuo dažais tapytų paveikslų, piešinių pieštukais ar flomasteriais.

Mokiniai pasiima dėžutę ir galvoja, ką norėtų pavaizduoti, nusipiešia ant spalvoto kartono ir išsikerpa paveikslo detales, pradeda dėti nedidelius daiktus ar figūras (jas galima nusilipdyti iš plastilino, išsilankstyti iš vielutės ar folijos). Klėjais arba plastilinu prilipdo prie dėžutės pagrindo, kad pastačius vertikalčiai daiktai neiškristų ir gerai laikytųsi prie pagrindo. Jei reikia, papildomai nupiešia fono (dėžutės šonų ir pagrindo) objektus, detales. Mokiniai pildo dailės kūrybinio darbo dienoraštį ir užbaigtus darbus pristato klasės draugams. Vertinamas idėjų originalumas, saugus ir tvarkingas darbas su dailės kūrybos reikmenimis.

2. Kaip ugdyti aukštesnius pasiekimus

Dailės Bendrosios programos projekte (2021) aprašyti pasiekimų lygių požymiai, parodantys mokinių pasiekimų kokybę. Remdamiesi šių keturių pasiekimų lygių aprašais, galime įvertinti mokinio pasiekimus. Tačiau tai nereiškia, jei mokinio mokymasis įvertintas I (slenkstiniu) ar kuriuo kitu lygiu, jis negali siekti daugiau. Per dailės (ir visų kitų dalykų) pamokas turime sudaryti sąlygas visiems mokiniams, kokių gebėjimų jie bebūtų, siekti aukštesnių pasiekimų, turime padėti kiekvienam mokiniui dailės raiškos ir kūrybos dėka pažinti savo polinkius, save ir supantį pasaulį, Lietuvos bei pasaulio paveldą.

Šiuolaikinis pradinį klasių dailės mokytojas yra mokinio pagalbininkas, patarėjas, kūrybinis vadovas, jo vaidmuo nebėra dominuojantis. Jis nebepasakoja ilgų pasakojimų apie dailės kūrinius, griežtai nebeuodinėja, kaip ir kokiomis priemonėmis reikia atlikti užduotis. Jis moko savo mokinius pažinti ir pamilti dailę, stengiasi įtraukti juos į aktyvų kūrybos procesą, skatina siekti aukštesnių pasiekimų. Atliekant dailės raiškos užduotis mokiniai mokosi naujų dailės raiškos technikų, yra skatinami viršyti užduoties reikalavimus: išmokyti naujų ir sudėtingesnių kūrybos būdų, saugiai naudoti dailės reikmenis ir medžiagas, eksperimentuoti ir drąsiai improvizuoti. Atlikdami spalvinės, grafinės ir erdvinės raiškos užduotis pradinį klasių mokiniai skatinami intuityviai kelti vizualias idėjas, savarankiškai pasirinkti temą ir kūrybos priemones, pasiūlyti naujų temų ir ieškoti savitų kūrybinių sprendimų. Vaikai mokosi pasakoti savo įspūdžius apie kūrybos patirtį, stebėti ir vertinti dailės kūrinius, pasakoti, kokius dailės kūrinius matė muziejuose, parodose ar internete, kokie

kūriniai jiems įdomūs, svarbūs ir vertingi.

Skatinant mokinių norą siekti daugiau, labai svarbiu tampa formuojamasis vertinimas. Jis teikia individualią pagalbą mokiniui ir grįžtamąjį ryšį, padeda išsikelti mokymosi tikslus, teikia informaciją mokinio tėvams ir įtraukia juos į savo vaiko mokymosi pažangos stebėjimą ir skatinimą. Formuojamasis vertinimas natūraliai vyksta viso ugdymosi proceso metu. Labai svarbi sėkmingo mokymo sąlyga yra supratimas, kaip mokiniui sekasi mokytis, kokie yra jo dalyko pasiekimai. Formuojamąjį vertinimą į savo pamokas įtraukiame kaip natūralų pamokos organizavimo dalyką, nes ne visada yra laiko pasikalbėti su kiekvienu mokiniu atskirai, dailės kūrybinius pasiekimus nelabai pavyktų įvertinti kokiais nors testais ar kontroliniais darbais. Ugdomoji tokio vertinimo esmė – padėti kiekvienam vaikui tobulėti, tapti savarankiškam, atsakingam už savo mokymąsi, ugdyti jo pasitikėjimą savo jėgomis, skatinti norą siekti daugiau, pasirinkti tinkamiausius veiklos būdus ir įsivertinti savo pasiekimus. Kartu su mokiniu ir jo tėvais aptariant vertinimo informaciją akcentuojama ne klaidos ar nesėkmės, o tai, kokią pažangą padarė mokiniai, ką jis galėtų išmokyti dar geriau. Aptariant pasiekimus skatinkite mokinius atsakyti į tokius klausimus:

- Ką išmokau, atlikau?
- Kas man buvo svarbu?
- Kas buvo naudinga?
- Ką pavyko atlikti gerai?
- Kas rodo, kad atlikau gerai?
- Ką pavyko atlikti savarankiškai? Kuo labiausiai džiaugiuosi?
- Kokie pasirinkti mokymosi būdai buvo naudingi? Kokių sunkumų kilo?
- Kokius savo neteisingus veiksmus ar klaidas pastebėjau? Kaip įveikiau kilusius sunkumus?
- Kieno ir kokios pagalbos prireikė? Kaip jaučiausi?
- Ką kitą kartą galima būtų daryti kitaip? Kokios ir kieno pagalbos reikėtų?
- Kur ir kada galima būtų pritaikyti įgytą patirtį?

Analizuodami savo pasiekimus mokiniai mokysis įsivertinti savo veiklą per pamoką, stiprės jų mokymosi motyvacija, pakils mokymosi kokybė. Mokiniai mokysis bendradarbiauti su mokytoju ir tarpusavyje, per pamokas ieškos drąsesnių sprendimų, nebijos klysti. Spręsdami kūrybines problemas, jie taikys anksčiau įgytas žinias, gebės paaiškinti savo sprendimus, išmoks stebėti ir įsivertinti savo kūrybinės veiklos procesą ir jo rezultatą.

Mokiniui teikiama vertinimo informacija turi būti tokia ir teikiama tokiu būdu, kad jis:

- sužinotų, ką ir kaip jam daryti, kad jo mokymosi pasiekimai gerėtų;
- įgytų didesnę tikėjimą ir pasitikėjimą savo jėgomis;
- nesijaustų prastesnis už kitus klasės draugus;
- jaustų, kad jis mokytojui yra svarbus, kad mokytojas siekia jam padėti.

Skatinant mokinius siekti aukštesnių pasiekimų taikomi įvairūs metodai ir aktyvios veiklos. Tai įvairūs žaidimai, patrauklios dailės tyrinėjimo užduotys, integruota kūrybinė veikla, grupiniai projektai, diskusijos, atviro tipo klausimų kėlimas ir atsakymų į juos paieškos.

3. Tarpdalykinių temų integravimas. Dalykų dermė

Ugdymo procese svarbu nuosekliai ugdyti bendrosiose programose numatytus gebėjimus ir nuostatas, o ypač suvokimą, kad meninė raiška yra ne tik mokomųjų dalykų turinio iliustravimas. Dauguma tarpdalykinių temų susilieja su dailės raiška ir pažinimu.

Dailės pamokose integruojamos įvairios temos ir problemos, įgalinančios ugdyti vaikų vertybines nuostatas. Bendroje klasės dailės raidos ir pažinimo veikloje skatinamas tarpusavio bendradarbiavimas ir vaikų socialinė sąveika, patiriami teigiami įspūdžiai ir kūrybos džiaugsmas.

Per dailės pamokas aptariami kūrinių, architektūros paminklų, paveldo objektų ir kiti vaizdai.

Pasitelkus reikšminius žodžius, šių paminklų, objektų ar kitus vaizdus galima rasti internete, dailės vadovėliuose. Tinkamai parinkti dailininkų kūriniai padeda žadinti mokinių vaizduotę, skatina juos kurti savarankiškai ir savitai.

Jei planuojant numatoma integracija, reikėtų ją parodyti per mokinių veiklas (dailės ir pažinimo užduotis, vartojamas sąvokas, tyrinėjimo objektus), o ne tik įvardijant dalykus. Rimtam integravimui reikėtų pasiruošti iš anksto: aptarti su konkrečioje klasėje dirbančiais kitų dalykų mokytojais, suderinti pamokų laiką. Tai galėtų būti numatoma pamokų ciklą ar atskirų pamokų planuose.

Integruojant dailę į kitus dalykus mokiniams lengviau susidaryti visuminį pasaulio vaizdą, galima racionaliau naudoti pamokų laiką, mažinti mokymosi krūvius ir didinti mokinių domėjimąsi kūrybine veikla. Integruoti dailę į kitus mokomuosius dalykus galima įvairiai: bendros temos, integruotos pamokos, išvykos, organizuojami integruotos veiklos projektai ir kt.

Dailės dalyko jungčių su kitais dalykais idėjos

Tarpdalykinė tema	Dailės dalyko galimos integracijos/veiklos
1. Gimtoji kalba	
Kalbėdami apie dailės kūrinius mokiniai apibūdina jų keliama įspūdį, nuotaiką, išsako savo nuomonę, ką autoriai norėjo pavaizduoti. Trumpai paaiškina išmoktas dailės sąvokas, vartoja jas apibūdindami dailės kūrinius. Vertindami savo ir kitų dailės kūrinius pasako, kodėl patiko vienas ar kitas kūrinys, kuo jis įdomus ir vertingas. Kuria savitas pieštas, tapytas ir erdvines raides įvairiomis technikomis (integracija su gimtąja kalba, 1–2 klasė). Pasakodami apie dailės kūrinių keliamus jausmus, emocijas, kreipia dėmesį į darnius žmogaus ir gamtos ryšius. Skiria, trumpai paaiškina ir vartoja išmoktas dailės sąvokas, pateikia pavyzdžių. Apibūdina žiūrimų dailės kūrinių spalvų derinius, linijas, erdvines formas ir atlikimo technikų įvairovę. Samprotauja, kodėl menininkas pasirinko tokias raiškos priemones. Mokiniai mokosi derinti tekstą ir vaizdą, kuria savitus atvirukus, iliustracijas, plakatus. Kuria autorines knygos apie savo ar sudominusio dailininko kūrybą: piešia, tapo, aplikuoja, jungia tikrovės ir skaitmeninius vaizdus, derina tekstą ir vaizdą. Mokosi suklijuoti, susegti, surišti ar susiūti paruoštą knygą. Pasiruošia knygos pristatymui. Projektas „Rašau ir piešiu“: dailiai parašo duoto ar sukurto kūrinio tekstą ir jį iliustruoja norima (pasirinkta) dailės raiška. Pasirenka, nupiešia įdomiausią knygos vietą/sceną/nuotyki ar sukuria nuotykių paveikslėlių seriją. Sugalvoja nediduką pasakojimą („Mano sekmadienis“, „Mano sapnas“, „Mano sodelis“, „Kelionė į svajonių šalį“, „Mano mėgstamas herojus/jė“, „Mano katytės / šuniuko žaidimėliai“ ir t.t.) ir pats būna tekstuko autorius, pats jį iliustruoja. Pristato savo paties sukurtas ir iliustruotas knygas (integracija su gimtąja kalba, 3–4 klasė).	
2. Etninė kultūra	
2.1. Tradicijos ir papročiai	Mokosi atpažinti kalendorinių švenčių simbolius, apibūdina spalvas ir ženklus, jausmus ir emocijas, kurias kelia pasiruošimas šventėms. Piešia piešinius, tapo kompozicijas, skirtas įvairioms kalendorinėms šventėms, parodėlėms. Nupiešia piešinį: „Mano močiutės mėgstamiausia šventė“, „Mano mėgstamiausia šventė“, „Rengiuosi šventei“, „Po šventės“, „Mano sugalvota šventė“ ir t.t. Nulipdo šventinius atributus, sukonstruoja daiktus – vazes, papuošimus, kurie papuoštų namus. Parengia trumpą žodinį pristatymą, kurioje pristatytų kitiems savo kūrinius, pasakytų kitiems, kas svarbu buvo kuriant, pasveikintų kitus su

	švente ir t.t. (integracija su pasaulio pažinimu, etika, technologijomis, 1–2 klasė). Suvokia kalendorinių švenčių šventimo prasmę, išskiria svarbiausius švenčių puošimo elementus, simbolius ir jų įprasminimą meno kūriniuose. Piešia temomis: „Lietuvos kalendorinės šventės“, „Mano draugo/ės Afrikoje šventė“, „Mano draugo Azijoje šventė“, „Mano draugo/ės šventė Australijoje“ ir panašiai (integracija su pasaulio pažinimu, etika, 3–4 klasė).
2.2.Etnografiniai regionai	Susipažįsta su savo etnografinio regiono autentiškais muziejiniais tautodailės ir liaudies meistrų kūriniais: skulptūros, tekstilės, keramikos ir kt. Padaro (nulipdo, sukonstruoja iš antrinių žaliavų) skulptūrėlę, kurią nuspalvina ir įmontuoja į savo sukonstruotą koplytstulpį, koplytėlę. Sukuria savo rankšluosčio raštus. Nupiešia tautinės juostos, lovatiesės, staltiesės raštus (integracija su pasaulio pažinimu, technologijomis, 1–2 klasė). Nusako tautodailės kūrinių (audinių, tautinio kostiumo, juostų, verbų, margučių) raštų, spalvų simboliką ir ypatumus. Piešia, tapo, iš įvairių medžiagų konstruoja Užgavėnių kaukes, Vilniaus verbas, mokosi marginti margučius (integracija su technologijomis, pasaulio pažinimu, 1–2, 3–4 klasė). Trumpai susipažinę su žemaitiškų, aukštaitiškų ar savo regiono raštų, spalvų ypatybėmis komponuoja raštų spalvas, piešdami tautinius kostiumus, verbas ir t.t. (integracija su technologijomis, pasaulio pažinimu, 3–4 klasė). Per patrauklią kūrybinę veiklą susipažįsta su lietuviška mitologija, mitinėmis būtybėmis: Aitvaro, Kauko, Vėjo, Perkūno, Aušrinės, Laimos, Austėjos, Deivės Motinos, Giltinės ir t.t. portretais ar figūriniais atvaizdais. Kūrybiškai ir savitai juos interpretuoja, piešia, tapo, kuria erdvines figūreles (integracija su pasaulio pažinimu, etnine kultūra, 3–4 klasė).
3. Kultūros paveldas	
Mokomasi apie svarbius kultūros paveldo objektus (seniausius radinius, architektūros paminklus, artefaktus). Aptariami senovinių pastatų vidaus ir išorės ypatumai, senų daiktų patogumas, iš kokių medžiagų jie sukurti. Palyginami seni ir nauji daiktai, namai, aptariamas jų grožis. Piešia / konstruoja piramidę, zikuratą, jurta, vigvamą ir t.t. Susipažįsta su dailės kūriniais artimiausioje aplinkoje: mokykloje, namuose, knygose, muziejuose, parodose, televizijoje, gatvėse. Išsirenka vieną pavyzdį iš artimiausios aplinkos, namų, o kitą iš muziejaus, parodos ar virtualios erdvės (integracija su pasaulio pažinimu, technologijomis, 1–2 klasė). Per praktinę kūrybinę raidą, veiklą susipažįsta su istorinių, kultūrinių ir etnografinių paminklų, paveldo objektų, dailės kūrinių artimiausiuose muziejuose vertingumu ir jų išsaugojimo svarba. Nupiešia arba eskizuoja, lavindami atmintį, bendrais bruožais, audimo stakles, verpimo ratelį, staliaus ar kalvio įrankius ir t.t. Lankytinų Lietuvos vietų, muziejų, parkų pristatymų kūrimas lankstinukuose: nupieštų, skaitmeninių vaizdų, fono ir teksto kūrybinis derinimas. Lavina vizualinę atmintį, daro muziejaus, parko, bažnyčios, klėties ar panašiai fotografiją, nupiešia eskizinį vidaus planą (integracija su pasaulio pažinimu, 3–4 klasė).	

4. Kultūros raida	
Susipažįsta su dailės rūšimis. Mokosi atpažinti tapybos, grafikos, skulptūros, keramikos, tekstilės kūrinius ir palyginti skirtumus. Mokosi apibūdinti, palyginti senovės ir dabarties kūrinių skirtumus: piešia rūmų, dvaro kambarį ir jame kabančią paveikslą, stovinčią skulptūrą, sietyną, kilimą ir panašiai. Piešia šių laikų kambarį ir juose kabančius paveikslus, stovinčias skulptūras, vazas ir t.t. (integracija su pasaulio pažinimu, 1–2 klasė). Susipažįsta su dailės rūšimis. Skiria tapybos, grafikos, skulptūros, keramikos, tekstilės, dizaino kūrinius ir apibūdina jų ypatumus. Stebi ir palygina senovės ir dabarties kūrinių skirtumus, panašumus. Išvardina senovinio paveikslo, skulptūros ypatumus ir nupiešia à la senovinį, klasikinį paveikslą. Išsako savo nuomonę, nusako šiuolaikinio meno kūrinio ypatumus, pamėgina jį sukurti (integracija su pasaulio pažinimu, 3–4 klasė).	
5. Kultūrų įvairovė, daugiakalbystė	
Susipažįstama su skirtingų kultūrų įvairove. Piešia galbūt lankytos šalies ar knygoje matytą afrikietišką, indišką, japonišką, indėnišką ar kt. tautinį kostiumą (integracija su etika, pasaulio pažinimu, 1–2 klasė). Susipažįstama su įvairių pasaulio tautų kostiumu, aprangos ir gyvensenos tradicijomis. Piešia afrikietišką, indišką, japonišką, indėnišką ar kt. tautinį kostiumą, bet prieš tai giliau susipažįsta su spalvų deriniais, ornamento, gėlių ir kitų motyvų pobūdžiu, daugiau kreipdami dėmesį į detales (integracija su pasaulio pažinimu, technologijomis, 3–4 klasė).	
6. Istorinė savimonė	
6.1. Šalies nacionalinis saugumas	Atpažįsta valstybės simbolius ir mokosi apibūdinti jų vizualiuosius ypatumus, samprotauja apie valstybingumo simbolių reikšmę bendruomenei. Prisimena paminklus, atminimo ženklus susijusius su Vasario 16-ąja, Kovo 11-ąja, Lietuvos valstybingumo raida, esančius artimiausioje aplinkoje, lankytuose miestuose, regionuose ir t.t. Kuria spalvines kompozicijas, skirtas svarbioms valstybės datoms paminėti (integracija su pasaulio pažinimu, etika, 1–2 klasė). Skiria valstybės simbolius, apibūdina emocijas ir jausmus, kuriuos sukelia valstybės simboliai ir jų vaizdavimas mene. Panagrinėja, susipažįsta su Vyčio skirtingais vaizdavimo būdais piešinyje, skulptūroje, su spalviniais deriniais. Piešia savo Vytį, aptaria, kuo dar papildytų, ką dar sugalvotų patobulinimui. Panagrinėja Gedimino stulpų piešinius. Prisimena vieną kitą įsiminusį Lietuvos valstybininką, diplomata, Lietuvos kelio į nepriklausomybę metraštininką, kraštotyrininką iš artimiausios aplinkos, savitai piešia, tapo jų portretus (integracija su pasaulio pažinimu, etika, 3–4 klasė).
6.2. Pasipriešinimo istorija	Susipažįstama su bataliniu žanru, kovų vaizdais dailės istorijoje: Lietuvių kovos su kryžiuočiais ir kalavijuočiais. Žalgirio, Durbės, Strėvos mūšiai. Žemaičių kovos su kalavijuočiais – Saulės mūšis. Prūsų kovos – didysis Prūsų sukilimas. Piešiamos ir tapomos batalinio žanro kompozicijos sudominusia tema (integracija su pasaulio pažinimu, 3–4 klasė). Analizuojami istorinės ir kultūrinės atminties atgaivinimo, išsaugojimo ir kultūrinio gyvenimo intensyvėjimo pastangos siekiant Lietuvos nepriklausomybės 1918 metais, Lietuvos partizaninio pasipriešinimo vaizdai meno kūriniuose, fotografijoje. Piešiami atvirukai, plakatai svarbiems istoriniams įvykiams paminėti (integracija su pasaulio pažinimu, etika, 3–4 klasė).

7. Pilietinės visuomenės savikūra	
7.1. Ekstremalios situacijos	Aptariamos lygių galimybių, gyvenimo ir mokslo sąlygų sukūrimas neįgaliems žmonėms, bendravimo su pagyvenusiais žmonėmis svarba, globojimo idėjos. Aptariamos patyčių, smurto prieš vaikus ir šeimoje problemos, kuriami komiksai, plakatai, piešiami piešiniai apie saugią vaikystę, draugystę, vaikiškumo apsaugojimą (integracija su etika, 1–2, 3–4 klasė).
7.2. Antikorupcija	Gruodžio 9 dienai, tarptautinei antikorupcijos dienai paminėti, aptariamos korupcijos apraiškos mūsų gyvenime. Piešiamas plakatas šia tema (3–4 klasė).
7.3. Intelektinė nuosavybė	Susipažįsta su kūrinių autoryste, jos svarba. Mokosi užrašyti savo kūrinio metriką: vardą, pavardę, klasę (1–2 klasė), vardą, pavardę, klasę, sukūrimo datą, pavadinimą (3–4 klasė). Susipažįstama su originalo, kopijos, kartotės sąvokomis (3–4 klasė).
8. Asmenybės, idėjos	Aptaria kūrybinių idėjų įgyvendinimo būdų įvairovę (dailės, muzikos, teatro šokio, gimtosios kalbos pamokose, 1–2 klasė). Aptaria gėrio ir blogio, šviesaus ir tamsaus prado apraiškas gyvenime ir pasakose, legendose, teigiamus ir neigiamus herojų charakterius dailės kūriniuose. Pasirenkami, aptariami, vaizduojami mėgstami „šviesūs“ ir „tamsūs“, „dienos“ ir „nakties“ herojai (integracija su etika, 1–2 klasė). Perteikia savo kūrybinę idėją, pasirinktą temą įvairių menų raiškos priemonėmis (dailės, muzikos, teatro šokio, gimtosios kalbos pamokose, 3–4 klasė). Aiškinamasi lyderio, herojaus vaidmuo ir minios samprata. Pasirenkami minios, herojaus vaizdai meno kūriniuose. Prisimenami paminklai iškiliems herojams ir paprastiems, eiliniams piliečiams, kasdieniams reiškiniams. Šventės ir kasdienybės sampratos, jų vaizdai meno kūriniuose. Kuriami kostiumai, gaminamos kaukės ir dekoracijos, ruošiamos spektaklių programėlės ir afišos (integracija su teatru, 3–4 klasė). Įvardija savo idealus, vertybes; palygina skirtingų vertybių susidūrimus gyvenime ir jų vaizdavimo būdus dailės kūriniuose. Iš antrinių žaliavų konstruojami paminklų maketai – darbui, teisingumui, herojams ir kasdienybės didvyriams (integracija su etika, 3–4 klasė). Vaizduoja daiktus, statinius, primenančius geometrinių figūrų formas (integracija su matematika, 3–4 klasė).
9. Socialinė ir ekonominė plėtra	
9.1. Pasaulis be skurdo ir bado	Aptariami skurdo ir bado vaizdai, scenos klasikinėje dailėje: vaikai elgetos, mažamečių vaikų išnaudojimas (jų darbas fabrikuose, žemės ūkyje, plantacijose) ir kt. Šiuolaikinio skurdo ir bado vaizdai reportažinėse ir meninėse fotografijose kavos plantacijose, ryžių laukuose, kasyklose ir t.t. Pabėgėlių tema. Diskutuojama, koks turi būti pasaulis be skurdo ir bado, kaip tai pasiekti, ką turi daryti žmonės. Kuriamos komiksų knygelės/fantazijos apie pasaulį be skurdo ir bado (integracija su pasaulio pažinimu, etika, 3–4 klasė).

9.2. Žiedinė ekonomika	Erdvines formas konstruoja iš antrinių žaliavų ir gamtos medžiagų. Indelius, skulptūreles lipdo iš molio ir plastilino. Lanksto paprastas origamio formas. Susipažįsta su šiuolaikinio meno kūriniais, sukurtais iš tokių medžiagų – kartono, faneros, plastmasės, virvių, putoplasto ir kt. bei „skurdžiuoju menu“ (Arte Povera) (integracija su pasaulio pažinimu, technologijomis, 1–2, 3–4 klasėse).
9.3. Pažangios technologijos ir inovacijos	Mokiniai mokosi tikslingai ir saugiai ieškoti informacijos apie dailę, dailininkus ir jų kūrinius internetinėse svetainėse, enciklopedijose, žinyuose, tinkamai fotografuoti savo kūrinius, jų fragmentus, detales ir apjungti į ciklus; pristatyti savo kūrybą vizualiai ir žodžiu (integracija su informacinėmis technologijomis, 1–2 klasė). Eksperimentuoja ne tik su dažų spalvomis, bet ir su šviesos spindulio spalvomis. Tą patį darbą nupiešia keliais spalviniais variantais, fotografuoja, apdoroja vaizdą naudodami filtrus. Apibūdina panašumus ir skirtumus (integracija su pasaulio pažinimu, 3–4 klasė). Mokiniai mokosi kurti trumpus animacinius filmukus iš mažų paveikslėlių. Pateikčių skaidrėse kūrimas: atrenka nuotraukas ar dailės kūrinius, kūrybiškai, savitai komponuoja vaizdus ir tekstą, parenka foną, šriftus, komponavimo būdus (integracija su informacinėmis technologijomis, 3–4 klasė).
10. Migracija, geopolitiniai konfliktų sprendimai	Per pokalbius ir patrauklią kūrybinę veiklą susipažįsta su senovinio pasaulio žemėlapiais, žemynų, šalių konfigūracijomis, išnykusios indėnų civilizacijos, kultūros ir jų meno kūriniais, artefaktais (integracija su pasaulio pažinimu, 3–4 klasė).
11. Aplinkos tvarumas	
11.1. Aplinkos apsauga	Stebima ir vaizduojama gamtinė aplinka. Nagrinėjant meno kūrinius atpažįstama simetrija ir jos įtaka vaizde, gamtoje ir žmogaus aplinkoje. Gyvosios gamtos (augalų, gyvūnų, žmogaus) savitas piešimas, tapymas, lipdymas (integracija su pasaulio pažinimu, 1–2 klasė). Analizuoja gyvos ir negyvos gamtos spalvas, formas, jų simetriją ir asimetriją, raštus ir t.t. Įvairiomis technikomis kuria peizažus ir natūrmortus, piešia komiksų knygeles, plakatus apie gamtos išsaugojimą (integracija su pasaulio pažinimu, technologijomis, 3–4 klasė).
11.2. Ekosistemų, biologinės įvairovės apsauga	Nagrinėjant meno kūrinius atpažįstama simetrija ir jos įtaka vaizde, gamtoje ir žmogaus aplinkoje. Gyvų organizmų ir negyvų aplinkos darinių dinamiška sąveika. Saulės šviesos, cheminių medžiagų poveikis gyviems organizmams ir neorganinėms medžiagoms (integracija su matematika, pasaulio pažinimu, 1–2, 3–4 klasė). Gyvosios gamtos (augalų, gyvūnų, žmogau), mikroorganizmų, bakterijų (pamatytų per mikroskopą) savitas piešimas, tapymas, lipdymas. Makro ir mikropasaulio įvairovė (integracija su pasaulio pažinimu, 3–4 klasė).
11.3. Klimato kaitos prevencija	Aptariama atogrąžų miškų kirtimo žala, gyvulininkystės ūkiai ir jų įtaka klimato kaitai. Kuo svarbūs natūralūs saulės, vėjo, vandens ištekliai ir jų naudojimas. Kuriami lankstinukai ir plakatai apie

	Žemės planetos išsaugojimą (integracija su pasaulio pažinimu, technologijomis, 3–4 klasė).
11.4. Tvarūs miestai ir gyvenvietės	Tyrinėja ir apibūdina daiktus, primenančius geometrines figūras ir formas. Stebimi šiuolaikinio dizaino daiktai, reklama, mažoji architektūra ir kt., aptariami jų vizualieji bruožai. Aptariamas tvarumo siekis per planuotą, nuoseklų požiūrį į aplinką. Tvariosios pusiausvyros siekimas, žalios iniciatyvos, tvarių bičiulių „zero waste“ iniciatyvos (integracija su matematika, pasaulio pažinimu, technologijomis, 3–4 klasė).
11.5. Tausojantis žemės ūkis	Domimasi ūkininkų profesijomis, ką jie augina, kur galima įsigyti ūkininkų išaugintos produkcijos, kuo ji vertinga. Piešiami, tapomi, kuriami erdviniai natūrmortai su rudens gėrybėmis. Organizuojamos sveiko maisto ar Rudenėlio šventės (integracija su technologijomis, pasaulio pažinimu, 1–2, 3–4 klasė).
11.6. Atsakingas vartojimas	Mokomasi taupiai naudoti kūrybos medžiagas. Ugdomas tausojantis požiūris į kūrybos medžiagas – bendro, visuminio tausojančio požiūrio į aplinką, maistą, supančias medžiagas, daiktus sudedamoji dalis (integracija su technologijomis, 1–2, 3–4 klasė).
12. Mokymasis visą gyvenimą	Mokomasi suprasti mokymosi visą gyvenimą prasmę, tikslingumą. Organizuojami pokalbiai su vyresnės kartos žmonėmis (seneliais, dėdėmis, tetomis ir t.t.), su įvairių specialybių ir įvairių kartų atstovais. Piešiami (tapomi) įvairaus amžiaus žmonių portretai (integracija su etika, 1–2, 3–4 klasė).
13. Žmogaus teisės, lygios galimybės	Aptariami žmogaus teisės, laisvės ir pareigos supratimas, jų tarpusavio ryšiai, pavyzdžiai gyvenime ir meno kūrinuose, lygių galimybių vienoje ar kitoje srityje supratimas. Piešiami piešiniai, komiksai apie vaikų teises ir lygias galimybes moksle, kūryboje ir kt. (integracija su etika, 1–2, 3–4 klasė).
14. Sveikata, sveika gyvensena	
14.1. Asmens savybių ugdymas	Mokiniai skatinami kurti laisvai ir spontaniškai, pasitikėti savo jėgomis (1–2, 3–4 klasė). Savitai vaizduoja žmogų. Kuria savo, draugų, šeimos narių portretus ir apibūdina jų nuotaiką, charakterio ypatybes. Aptaria sveiko žmogaus, sportuojančio, besimankštinančio charakterio savybės. Organizuojami pokalbiai apie valią, norus, laisvę rinktis sprendimus ir derinti su tikrove. Aptariama laisvė svajoti, fantazuoti, rinktis meninius sprendimus dailėje; kaip savo laisvę derinti su kitų žmonių, draugų, artimųjų laisve, ugdomas pareigos supratimas (integracija su etika, 1–2 klasė). Įvardija savo idealus, vertybes; palygina skirtingų vertybių susidūrimus gyvenime ir jų vaizdavimo būdus mene, kūryboje formų, spalvų, nuotaikos pagalba (integracija su etika).
14.2. Streso įveika	Tapo pirštais, lipdo, džiaugiasi netikėtais kūrybiniais atradimais. Nagrinėja spalvas: spalvų emocinį poveikį, spalvų ir garso sąsajas, sąveikas (integracija su muzika, 1–2 klasė). Susipažįsta su spalvų simbolika ir ženklais, kuria fantazijas, svajones, rentgenogramas, eksperimentuoja varvindami dažus, liedami šlapias akvareles (integracija su etika, 3–4 klasė).

14.3. Rūpinimasis savo ir kitų sveikata	Mokiniai rūpinasi savo ir kitų saugumu, mokosi saugiai taikyti dailės technikas, kūrybiškai ir saugiai naudoja dailės reikmenis (1–2, 3–4 klasė).
14.4. Saugus elgesys	Mokosi saugiai tapyti guašu ir akvarele, maišyti įvairias spalvas tarpusavyje, uždėti baltą dažą ant tamsių spalvų (guaše) ir lieti šlapias akvarele, išgauti ryškesnius ir švelnesnius spalvų perėjimus, išgauti naujų spalvų (1–2 klasė). Kurdami erdvines formas mokosi saugiai derinti įvairias medžiagas, atsargiai ir tikslingai naudotis darbo įrankiais (3–4 klasė).
14.5. Žalingų įpročių prevencija	Suteikti žinių apie sveikatingą maistą, higieną, kultūringą elgesį prie stalo, gyvenime ir apie žalingus įpročius buityje, šeimoje. Sukurti komiksų knygelę apie sveiką maistą, žalingų įpročių žalą, kaip elgtis prie stalo ir kt. Sukurti menišką sveikų pusryčių sumuštinio (remtis menininkės Idos Skivenės kūriniais) projektą: nupiešti spalvingą jo eskizą, arba sukurti iš tikrų maisto produktų ir nufotografuoti, surengti menišką ir kultūringą pusryčius ar gimtadienio šventę (integracija su technologijomis, etika, 1–2, 3–4 klasė).
15. Finansinis raštingumas	
15.1. Žinios apie finansus	Suteikti žinių apie įvairius piniginius vienetų: litus, dolerius, eurus, rublius ir kt. Susirinkti įdomios medžiagos Lietuvos pinigų muziejaus internetinėje svetainėje. Nupiešti savo sugalvotų pinigų banknotų ar monetų eskizinius projektus (integracija su matematika, pasaulio pažinimu, 1–2, 3–4 klasė).
15.2. Finansų planavimas ir valdymas	Susiplanuoti savo pinigėlių taupymą, paskaičiuoti, kiek laiko reikia taupyti, kad nusipirktumei norimą knygelę, nusipirktumei dailei reikalingų medžiagų, priemonių, piešimo sąsiuvinį, spalvoto popieriaus, plastilino ir t.t. (integracija su matematika, pasaulio pažinimu, 1–2, 3–4 klasė).
15.3. Rizika ir grąža	Organizuojami pokalbiai ir piešiami piešiniai, kuriami plakatai apie netinkamą pinigų išleidimą, netinkamą santaupų panaudojimą (1–2, 3–4 klasė).
16. Ugdymas karjerai	Mokiniai mokosi nuosekliai dirbti, kelti savitas vizualias idėjas, susipažįsta su įvairiais kūrybos būdais, menininkų profesijomis, analizuoja savo ir menininkų sukurtus kūrinius. Susipažįstama su įvairiomis profesijomis ir darbo aplinka. Aptariama, kokių asmens savybių reikia norint dirbti kurį nors darbą. Piešiama kompozicija apie svajonių profesiją, tapomi įvairių profesijų atstovų portretai, vaizduojama jų darbo aplinka (integracija su etika, 1–2, 3–4 klasė). Kalbama, koks kūrybos būdas asmeniškai patraukliausias: piešimas dažais ar pieštuku, detalizuotas, juvelyriškas požiūris ar platus, panoraminis žvilgsnis, lipdymas plastilinu ar konstravimas, greitas rezultato siekimas ar mėgavimasis procesu ir panašiai (1–2, 3–4 klasė).

4. Kalbinių gebėjimų ugdymas per visų dalykų pamokas

Kalbiniai gebėjimai sėkmingai ugdomi per dailės pamokas, kai taikomas Vizualinio mąstymo strategijų metodas, sukurtas ir iki šiol taikomas JAV. Jį sukūrė psichologė Abigail Housen ir muziejų edukologas Philip Yenawine, kuris kruopščiai atrinko paveikslus ir paruošė metodiką, kaip dirbti su vaikais. Naudojama universali klausimų sistema skatina stebėti ir apibūdinti, interpretuoti dailės kūrinius remiantis argumentais, mokomasi nuosekliai samprotauti. Tai puikus būdas gilinti kalbėjimo įgūdžius, ugdyti kritinio mąstymo gebėjimus. Ši metodika jau taikoma ir Lietuvos muziejų edukacinėse programose. Remiantis šia metodika parengta ir šio skyriaus metodinė medžiaga, nes

B. Dailės supratimo ir vertinimo bei **C. Dailės reiškinių ir kontekstų pažinimo sričių pasiekimai** yra glaudžiai susiję su dailės kalbos pažinimu, t. y. dailės sąvokų supratimu ir tinkamu vartojimu, savo, kitų sukurtų dailės kūrinių interpretavimu ir vertinimo gebėjimais.

Mokinių paaiškinimai, ką jie vaizdavo ar matė pavaizduota, yra itin svarbi meninio ugdymo proceso dalis. Diskutuodami, nebijodami klausti ir ieškodami atsakymų į iškeltus klausimus, mokiniai ne tik pritaiko įgytas žinias ir patyrimą, bet ir ugdomi pažinimo, komunikavimo, kultūrinę, pilietinę ir kitas kompetencijas. Kalbėdami apie savo ir kitų kūrinius, artimiausios aplinkos, gamtos ir kultūros objektų estetiškes savybes vaikai mokosi ne tik ir ne tiek pasakoti savo įspūdžius apie matytus vaizdus, sklandžiai reikšti savo mintis, interpretuoti, argumentuoti savo pastebėjimus, suprasti ir tinkamai vartoti tam tikras dailės sąvokas (dalyko terminus). Bet ir mokosi pažinti save ir kitą, savo ir kitų mintis, svajones. Pastebi, kad ne tik pasaulis margas, įvairus, bet ir žmonės žiūrėdami į tuos pačius dalykus, kūrinius mato visai ką kita nei jis / ji. Pradeda suprasti kiekvieno žmogaus unikalumą, ugdo toleranciją kito nuomonei, supratimui. Norėdami sudominti mokinius dailės kūrinių ir kalbėti apie juos, turėtume nuosekliai, kantriai to mokyti, neužmiršdami, kad reikia surasti kiekvienu atveju patrauklią formą, kas sudomintų tam tikro amžiaus mokinius.

Kalbėdami apie kūrinius pradžioje visi būname pasakotojo lygmenyje, nebūtina žinoti ir vartoti daugybės specialių terminų. Galimybė, poreikis interpretuoti ateis palaipsniui. Pokalbių / pasikeitimų nuomonėmis pobūdis priklauso nuo mokinių amžiaus, patirties, išsilavinimo lygio. Jie pamatys, kad kiekvienas turi ką asmeniškai jam įdomaus pasirinkti iš meno pasaulio. Taip pat nereikėtų skatinti nei mokytojų, nei mokinių pasakoti ilgų pasakojimų apie dailės istoriją, dailininko gyvenimo ir kūrybos biografiją, skaityti ilgus kūrinių siužetų aprašymus. Pradžioje nereikėtų siekti išsamumo, o kaip tik reikėtų pasidžiaugti atskirais, tegu ir fragmentiškais taikliais pastebėjimais, įdomiai parinktu žodžiu minčiai išreikšti. Svarbu būtų pradiniam etape apčiuopti minties trajektoriją, pradėti vartoti reikšminius žodžius tinkamoje vietoje, žinoti, kur galima susirinkti informacijos, kad galima būtų papildyti pasakojimą, pastebėjimą. Po toliau tekste aprašytų kalbinio ugdymo gebėjimų ypatumų 1–2 ir 3–4 klasėse pateikiamos lentelės Reikšminiai žodžiai (pokalbiams apie dailę tinkami žodžiai, dailės sąvokos, terminai) iliustruoja, kaip kiekviename klasių konkreste sudėtingėja dailės kalba ir mokinių dailės supratimo ir vertinimo gebėjimai. Konkrečiai dailės pamokos temai ar užduočiai parinktos sąvokos pagelbės mokytojams pasiruošti pamokoms, organizuoti vaikų diskusijas apie savo ir kitų kūrybą, ugdyti mokinių kalbinius gebėjimus, mokys juos mąstyti, stebėti ir analizuoti kūrybos procesą, apibūdinti jo rezultata, lyginti, interpretuoti ir vertinti dailės kūrinius, dailės reiškinius ir kontekstus, pažinti ir vartoti dailės sąvokas.

Šie žodžiai nėra Dailės žodynas, kuriame pateikiami išsamūs dailės sąvokų ir terminų paaiškinimai. Jų mokiniams mokytis nereikia. Lentelėse pateiktos dailės sąvokos – savotiškas žodžių bankas, kuris leis vaikams atsirinkti ir vartoti tinkamus žodžius kalbant ir apibūdinant kūrinius, išsakyti savo nuomonę apie profesionalių dailininkų ir savo kūrybą. Mokiniai su šiomis sąvokomis palaipsniui susipažįsta atlikdami kūrybines užduotis, mokosi pasakoti apie savo ir kitų kūrinius. Kalbėjimas vartojant šiuos žodžius padės vaikams įtvirtinti per kūrybinę veiklą įgytas žinias.

Kalbinių gebėjimų ugdymo ypatumai 1–2 klasėse dailės pamokose

Labai svarbu išmokyti vaikus atidžiai įsižiūrėti į konkretų kūrinį. Jeigu yra galimybė, tegu geriau tai būna antraeilės, trečiaeilės svarbos kūrinys iš artimiausios aplinkos, negu paties geriausio, žymiausio pasaulio dailininko puiki reprodukcija, skaitmeninis vaizdas. Tai – pirmas žingsnis. Nereikia mokytojui pačiam skubėti, pradėti pasakoti apie kūrinį. Nereikėtų skubinti ir vaiko – jis viską ir palaipsniui turi atrasti pats.

Pokalbiai apie kūrinius pradedami nuo pavienių žodžių ir svarstymų, ką vaikai mato kūrinyje, po to palaipsniui pereiname prie to, ką kūrinių autoriai norėjo pavaizduoti ar išreikšti. Pradžioje, ypač 1–2 klasėje, susidominti galima užduodant paprastus klausimus, pavyzdžiui:

- Kas vyksta šiame paveiksle?
- Kokie pagrindiniai veikėjai?
- Kas čia svarbu?
- Ką manai, kad taip sakai?
- Ką dar matai paveiksle?
- Gal kas įžiūri dar ką nors?
- Ar teko matyti kažką anksčiau?
- Gal ką nors dar primena?
- Kaip šitai sužinojai iš paveikslo?

Mokytojo pareiga – leisti vaikams fantazuoti, pasakyti, ką mato kūrinyje, ką galvoja apie kūrinyje pavaizduotus daiktus, gamtą ir jos nuotaikas, žmones, gyvūnus, ką jie veikia, kokia šių vaizdų aplinka (fonas). Išklausoma visų mokinių nuomonės ir pastebėjimai. Priimamas ir pripažįstamas kiekvienas atsakymas. Mokytojas vadovauja diskusijai, bet išlieka neutralus, leidžia vaikams patiems daryti išvadas.

Reikšminiai žodžiai. 1–2 klasės

Meno rūšys	Architektūra, dailė, muzika, šokis, teatras
Architektūra	Statybos menas, architektūros paminklai senoviniai pastatai (vidus ir išorė), pastatų paskirtis (pilis, gyvenamasis namas, bažnyčia ir kt.).
Dailė	Meno šaka, vaizdų menas.
Dailės rūšys	Tapyba, skulptūra, grafika, keramika, tautodailė ir liaudies meistrų kūriniai (skulptūra, tekstilė, keramika ir kt.), kalendorinių švenčių simboliai, senovės ir dabarties dailės kūriniai.
Senovės baltų menas	Seniausi radiniai (keramika, papuošalai).
Meninės išraiškos bruožai	Dėmė (juoda, balta, spalvota, didelė, maža ir kt.), forma (maža, didelė, plokščia, erdvinė ir kt.), linija (judri ir rami, plona, vingiuota, švelni, aštri, trūkinėjanti ir kt.), ritmas (pasikartojimas), spalvos (gryna, šilta, šalta, balta, juoda, pilka, linksma, liūdna), atspalviai, fonas (vienspalvis, įvairiaspalvis ir kt.).
Piešinys	Linija, taškas, dėmė, pieštukas, flomasteriai, rašikliai, tušas, plunksnos, mišri technika.

Erdvinė raiška	Popieriaus plastika, paprastos origamio formos, konstravimas iš gamtos medžiagų ir antrinių žaliavų, lipdyba iš molio ar plastilino.
Grafika	Dailės rūšis: piešiniai, atspaudai ir dailios raidės.
Kompozicija	Simetriška, ornamentinė ir figūrinė, horizontali ir vertikali.
Tapyba	Paveikslas, akvarelė, guašas, aliejinės kreidelės, spalvos ir atspalviai, monotipija, molbertas, teptukai, paletė.
Skulptūra	Dailės rūšis: erdviniai kūriniai paminklas, statula.
Dailės žanrai	Portretas
Paroda	Dailininkas, dailės kūrinys, paveikslas, muziejus, seni ir nauji daiktai (jų patogumas, iš ko sukurti).
Kūrinio metrika	Autoriaus vardas, pavardė, data.

Kalbinių gebėjimų ugdymo ypatumai 3–4 klasėse dailės pamokose

Nauja medžiaga siejama su tuo, kas jau buvo kalbėta apie dailės kūrinius pradinėje mokykloje. Aptariant vaikų ir dailininkų kūrinių savybes, mokiniai skatinami išsakyti savo nuojautas, individualų požiūrį ir ieškoti įvairių atsakymų į tą patį klausimą, vartoti pagrindines dailės sąvokas, svarstyti, kuo įdomūs matyti kūriniai, ką jų autoriai norėjo papasakoti.

Įsižiūrint į dailės kūrinius sudominti vaikus galima užduodant tuos pačius paprastus klausimus, kaip ir 1–2 klasėje, vėliau vertėtų paklausti:

- Ką vaikai mano apie vietą, kur viskas vyksta?
- Kuo dailininkas yra susidomėjęs?
- Kur jis stovėjo / žiūrėjo, kai tapė paveikslą, piešė piešinį?
- Ar toks požiūris, žiūrėjimo taškas, pasirinkimas domina vaikus, ką jie darytų kitaip?

Svarbu neprimesti savo požiūrio į kūrinį, negalima tvirtinti, kad vaikas neteisis, neigti jo nuomonę araiškinti, kad kitas mokinyš pamatė geriau, papasakojo įdomiau. Reikėtų elgtis neutraliai ir pasidomėti, kodėl jis taip mano, užduoti papildomų klausimų, paskatinti atidžiau įsižiūrėti į kūrinį, padrašinti kalbėti ir išsakyti savo nuomonę. Priminti, kad žmonės yra skirtingi, tuos pačius dalykus vertina įvairiai, o vaizdiniai gali sukelti labai skirtingas nuomones, išgyvenimus, vertinimus, kurie yra visi vertingi, nes atskleidžia asmenybės unikalumą, autentiškumą.

Reikšminiai žodžiai. 3–4 klasės

Meno rūšys	Architektūra, dailė, muzika, šokis, teatras
Architektūra	Statinių projektavimo ir statybos menas architektūros paminklai, mažoji architektūra (koplytėlė, koplytstulpis), pastatų paskirtis (pilis, tvirtovė, gyvenamasis namas, dvaras, bažnyčia, varpinė, biblioteka, stadionas, teatras), statybinės medžiagos.
Dailė	Meno šaka, vaizdų menas, tradicinė ir šiuolaikinė dailė.
Dailės rūšys	Tapyba, skulptūra, grafika, keramika, tekstilė, juvelyrika, tautodailė (audiniai, spalvų simbolika, tautinis kostiumas, juostos, verbos ir kt.), etnografiniai paminklai, teatro dailė (dekoracijos,

	kostiumai, kaukės, spektaklių programėlės ir afišos).
Senovės baltų menas	Mitinės būtybės, ženklai ir simboliai, keramika, papuošalai.
Meninės išraiškos bruožai	Dėmė (juoda, balta, spalvota, vienspalvė, marga ir kt.), detalė (didelė, maža ir kt.), forma (maža ir didelė, plokščia ir erdvinė, geometrinė, simetriška, nesimetriška, paprasta, sudėtinga ir kt.), linija (tiesi, lenkta, vingiuota, stora, plona ir kt.), ritmas (pasikartojimas), spalvos (pagrindinės ir antrinės, lokalios, šviesios, tamsios, ryškios, blankios, šiltos, šaltos ir kt.), spalvų simbolinė prasmė, fonas (vienspalvis, margas, įvairiaspalvis ir kt.).
Piešinys	Linija, taškas, dėmė, pieštukas, flomasteriai, rašikliai, tušas, plunksnos, mišri technika.
Erdvinė raiška	Popieriaus plastika, konstravimas iš antrinių žaliavų, lipdyba iš molio ar plastilino, <i>papjė mašė</i> technika.
Grafika	Dailės rūšis: piešiniai, atspaudai ir dailios raidės; kartono atspaudai, mišri technika.
Herbas	Piešinys, spalvos, simboliai.
Autorinė knygelė	Viršelis, puslapiai, vaizdas ir tekstas, iliustracijos, piešta, tapyta, suklijuota, susegta, susiūta.
Kompozicija	Simetriška ir nesimetriška.
Tapyba	Paveikslas, drobė, akvarelė, guašas, tempera, akrilas, aliejinės kreidelės, rėmai, molbertas, teptukai, paletė, piešinys, potėpiai, spalvos ir atspalviai.
Skulptūra	Dailės rūšis: erdviniai kūriniai, paminklas, statula, reljefas (žemas ir aukštas), portretas.
Dailės žanrai	Natiurmortas, peizažas, portretas, autoportretas.
Dizainas	Meno šaka, daiktų projektavimas, grafinis dizainas, atvirukas, reklama, lankstinukai, plakatai, ženklai (logotipai).
Paroda	Grupinė, vieno žmogaus/dailininko, muziejus, senovės ir dabarties kūriniai (eksponatai).
Kūrinio metrika	Autoriaus vardas, pavardė, kūrinio pavadinimas, sukūrimo data.

5. Siūlymai mokytojų nuožiūra skirstomų 30 procentų pamokų

Dailės bendrojoje programoje pateikiamas turinys 70 proc. pamokų laiko. Mokytojų nuožiūra planuojamam 30 proc. turinio rekomenduojamos kultūros edukacijos veiklos (neaplenkiant Kultūros paso galimybių):

- įvairi kultūrinė pažintinė veikla,
- integruoti kūrybiniai projektai,
- dalyvavimas mokyklos renginiuose, meninėse akcijose,
- parodų lankymas,
- susitikimai su profesionaliais dailininkais, tautodailininkais,
- apsilankymai jų dirbtuvėse,
- gilesnis dailės šakų ar dailės technikų pažinimas.

Mokytojai galėtų planuoti kultūros edukacijos veiklą taip, kad atsižvelgtų į porą svarbių principų:

- Artimiausioje aplinkoje esantis konkretus vietinio dailininko meno kūrinys edukacine prasme, yra vertesnis už aukščiausios meninės kokybės kūrinių reprodukciją albume, knygoje. Kai parodoje ar dailininko dirbtuvėje stebimas konkretus meno kūrinys, tai susipažįstama ir su kiekybiniais meno kūrinių „parametrais“, koks kūrinių aukštis, plotis, kokia – jeigu paveikslas – tekstūra, faktūra. Kaip atrodo ne tik meno kūrinys, bet ir jo medžiaginė pusė: gruoblėtumas, šiurkštumas ar glotnumas. Ar matosi piešinys, ar iš karto piešta dažų. Jeigu piešta, tai kaip tas piešinys atliktas. Jeigu tai skulptūra – kaip mokiniams jaučiasi šalia jos, stebi, iš kokios medžiagos padaryta, spėlioja, kokiais įrankiais tai atlikta.

- Su įvairia kultūrine pažintine veikla gali būti susipažįstama ir klasėje, ir išvykoje į muziejų, dailės parodą ar vietinio dailininko dirbtuvę. Pirmoje vietoje turėtų būti vertintinas sąlytis su konkrečiu meno kūriniu: paveikslu, plakatu, knyga, albumu, pavienė reprodukcija ir t.t.

Integruoti kultūriniai projektai svarbūs, nes susiburia mokinius, turinčius įvairius meninius polinkius. Vienam patinka vaidinti, deklamuoti, šokti, o kitam – labiau tinka stebėti, mėgautis stebėjimu ir nupiešti renginio plakatą, parengti programą. Ne kiekvienas gali aktyviai dalyvauti, kitas gali prisijungti, padėti, bet užimti stebėtojo poziciją. Gal yra mokinių, kurie moka pagroti, yra įvaldę vieną ar kitą instrumentą. Gal rutininės muzikos pamokos, užduočių mokymasis yra mokiniams pakyrėjęs, bet gavęs progą pagroti tai, ką nori, kaip nori ir matydamas, kad kiti to nesugeba, gali pajauti muzikavimo malonumą. Prisijungti gali ir tie, kurie gerai rašo, pavyzdžiui, jie gali kurti scenarijus, parinkti eilėraščius ar tinkamus tekstus. O gal kas nors tiesiog gali raiškiai tuos tekstus perskaityti. O gal kitas mokiniams gali tiesiog pabūti reporteriu, dokumentalistu: pafotografuoti, pafilmuoti, uždokumentuoti tai, ką kuria kiti. Tai irgi labai svarbu. Vadinasi, tokiuose integruotuose meninės veiklos projektuose kiekvienam yra galimybė atsiskleisti, pasirodyti iš stipriosios pusės, atgauti pasitikėjimą savo jėgomis ir leisti pasireikšti savo meniniams polinkiams – žodinės, vaizdinės, vaidybinės, režisūrinės ir t.t.

Dalyvavimas mokyklos renginiuose, akcijose. Kaip ir integruotuose kultūriniuose projektuose, taip ir dalyvavime įvairiuose renginiuose, akcijose, svarbu, kad visai veiklai nevadovautų mokytojas. Jis gali duoti postūmį, gali pabūti koordinatoriumi, bet jam būtina reikia stebėti mokinius ir pasiūlyti iš savo tarpo išsirinkti atsakingus – organizacine prasme – to ar kito renginio, akcijos vadovus. Visada atsiranda norinčių lyderiauti ir visada yra norinčių stebėti iš šalies. Reikėtų gebėti suderinti skirtingus mokinių polinkius, stebėti, kad lyderiai iškiltų iš pačių mokinių tarpo.

Parodų lankymas. Labai svarbu, kad parodų lankymas netaptų rutina: mokiniai vaikšto, o mokytojas aiškina. Reikėtų pamėginti mokinius paprovokuoti, o gal kas nors norėtų praveisti ekskursiją, ar nors jos dalį. Tam yra įvairių būdų: vienas, pasirengiama iš anksto namuose, žinant kokia paroda ar muziejus bus lankomas. Visada geriau, kad tam rengtųsi ne vienas, o keli mokiniai. Kad pasidalintų veikla, uždaviniais, užduotimis. Susitikimai su profesionaliais dailininkais, tautodailininkais, apsilankymas jų dirbtuvėse. Vėlgi yra įvairių būdų, kaip tam pasirengti. Namuose galima pasirengti, pasiskaityti, susipažinti su informacija internete ir parengti klausimus. Kad tai nebūtų visiškai „nežiniuko“ klausimai, todėl pageidautina, žinant, pas ką bus lankomasi, pasidomėti, pasirengti klausimus iš anksto, bet tuo pačiu neužkirsti kelio improvizuotiems klausimams,

betarpiškai kilusiam susidomėjimui, kai lankomasi dirbtuvėse, kai kas nors spontaniškai sudomina ir t.t.

Gilesnis dailės šakų ar dailės technikų pažinimas. Visada geriau, kai gilesnės žinios, susidomėjimas atsiranda, kai gauna kokį postūmį iš šalies. Pavyzdžiui, jeigu lankomasi muziejuje ar parodoje, tai svarbu akcentuoti kokią tapybos, grafikos techniką naudoja autorius, o po to prie jos sugrįžti klasėje ir parodyti pavyzdžius meno albumuose. Sujungti tai, kas buvo žinoma iš anksčiau su tuo, kas sužinota dabar.

6. Veiklų planavimo ir kompetencijų ugdymo pavyzdžiai

Atnaujintos BP skatina iš naujo apmąstyti ugdymo daile proceso planavimą, organizavimą ir vertinimą bei aptarti, kokiomis sąlygomis galime tikėtis dailės BP įgyvendinimo sėkmės. Dailės ugdymo procesą būtina planuoti ir organizuoti taip, kad mokiniai įsitrauktų į aktyvų ir sąmoningą mokymąsi, nebūtų pasyvūs mokytojo nurodymų ir kūrybinių pomėgių vykdytojai, o per aktyvią kūrybinę veiklą ugdytųsi kompetencijų visumą. Mokydamiesi dailės mokiniai pažįsta savo artimiausią aplinką, save ir kitus, išmoksta išsiaiškinti meno kūriniuose užkoduotą informaciją, išvelgti juose užfiksuotas jausmines įžvalgas, atrasti bendravimo su menu džiugesį.

Ilgą laiką dailės dalykas bendrojo lavinimo mokykloje buvo suprantamas tik kaip vaizduojamosios ir taikomosios dailės mokymas, dailės raiškos užduočių atlikimas, neįtraukiant mokinių į aktyvias dailės reiškinių ir kontekstų pažinimo veiklas. Dailės istorijos buvo mokoma atskirai nuo dailės raiškos, nesusiejant su asmeninės kūrybos patirtimi ir vertybėmis. O žmogų supanti namų, visuomeninė ir gamtinė aplinka, žmogaus dėvimi drabužiai ir jų stilius, daiktai dažnai priskiriama buities sferai, estetikai, asmeninės, privačios erdvės, namų interjero dalykams.

Gyvendami vizualiosios kultūros laikais, kai visas mus supantis pasaulis suprantamas kaip vaizdas, vaizdas ir tekstas, vaizdas ir garsas, neatsiribodami nuo tradicinės vaizduojamosios dailės, klasikinės ir moderniosios dailės istorijos, ieškodami saitų su populiariąja kultūra ir jos siūlomais vaizdais, privalome ir mokinius per dailės pamokas mokyti smalsiai, atidžiai ir kritiškai žvelgti į mus supantį pasaulį. Dailės kūrinys jau nebeapibūdinamas kaip stačiakampio formą turintis objektas, kabantis ant sienos papuošimo tikslu. Siekiama, kad mokiniai išmoktų vertinti regimąjį pasaulį kaip žmogaus ir gamtos kūrybos vaisių, mokytųsi atpažinti dailę, tyrinėdami ne tik dailės kūrinius, bet ir kasdienę savo aplinką. Todėl ir atnaujintas dailės ugdymo turinys nebeapsiriboja vien tik tradicinės vaizduojamosios dailės mokymu. Dailės mokymosi turinys apima platesnes vizualiosios kultūros sritis. Tai – dailės istorijos, tradicinės ir šiuolaikinės dailės, architektūros, dizaino, tautodailės ir taikomosios dailės, meno idealų ir vertybių pažinimas. Aktyvus dailės raiškos ir pažinimo procesas padeda ugdyti šias kompetencijas:

Kūrybiškumo kompetencija

Mokiniai:

- susipažįsta su iškiliais dailės kūriniais, stebi meno apraiškas savo artimiausioje aplinkoje, gavę įvairios informacijos apie kūrybos būdus ir technikas, taiko juos autentiškai idėjų raiškai;
- būna atviri kitokiam, netradiciniam sprendimui ir, esant poreikiui, laužo taisykles;
- nuosekliai susipažįsta su kūrybos proceso ypatumais, kurie yra bet kurio kūrybiškumo pagrindas;
- tvirtina savo tapatybės formavimąsi ir supranta, kas ir kodėl yra kūrybiška: savitos idėjos, autentiška raiška ir refleksija.

Mokymosi turinys, padedantis ugdyti kūrybiškumo kompetenciją:

- Dailės technikos: raiška plokštumoje ir erdvinė raiška. Meninės išraiškos bruožai.
- Vaizdavimo būdai ir galimybės. Aplinkos stebėjimas ir vaizdavimas.
- Vizualinių įspūdžių interpretavimas ir improvizavimas. Idealai, vertybės, asmenybės ir kt.

Pažinimo kompetencija

Mokiniai:

- kurdami mokosi naujų kūrybos būdų, pažįsta ir vertina savo, kitų kūrybą ir aplinkos vizualiuosius reiškinius;
- pažįsta įvairių šalių, skirtingų kultūrų emocijas, mintis, papročius, lūkesčius;
- kaupdami dalykines žinias augina kritinį mąstymą, netiesiogiai atpažįsta kūrybines (ne tik) problemas ir ieško jų sprendimo;
- mokosi mokytis: ieško kūrybinių idėjų savo artimiausioje aplinkoje ir dailės kūriniuose, randa įvairios informacijos apie kūrybos būdus ir technikas, planuoja savo kūrybinę veiklą (kuria eskizus, išsirenka geriausius, pasirenka tinkamus dailės reikmenis ir meninės išraiškos priemones), laikosi savo plano ir prireikus jį koreguoja;
- aptaria, ko išmoko, apmąsto ir įsivertina savo pasiekimus ir numato, ko norėtų mokytis ateityje.

Mokymosi turinys, padedantis ugdytis pažinimo kompetenciją:

- Dailės technikos: raiška plokštumoje ir erdvinė raiška. Meninės išraiškos bruožai.
- Vaizdavimo būdai ir galimybės. Aplinkos stebėjimas ir vaizdavimas.
- Vizualinių įspūdžių interpretavimas ir improvizavimas. Dailės istorija.
- Etninė kultūra ir kt.

Kultūrinė kompetencija

Mokiniai:

- ugdosi ir augina kultūrinį sąmoningumą;
- susipažįsta su praeities epochų menu ir grožio idealais, palygina juos su dabartinės epochos meno procesais, šiuolaikiniu menu;
- išmoksta rinktis, analizuoti ir vertinti praeities epochų meną ir šiuolaikinius menus, suvokia, kodėl vieni ar kiti meno reiškiniai patinka, ar yra vertingi.

Mokymosi turinys, padedantis ugdytis kultūrinę kompetenciją:

- Kultūrinis paveldas. Dailės istorija.
- Etninė kultūra. Meninės idėjos.
- Idealai, vertybės, asmenybės. Kultūrų įvairovė.
- Dailės technikos: raiška plokštumoje ir erdvinė raiška. Meninės išraiškos bruožai.
- Vaizdavimo būdai ir galimybės.
- Bendros temos su kitų dalykų ugdymo turiniu.
- Projektai. Integruota veikla ir kt.

Komunikavimo kompetencija

Mokiniai:

- ugdosi komunikavimo gebėjimus, kurie itin aktualūs šiuolaikinės informacinės visuomenės nariams; mokosi suprasti ir įvaldyti savitą raišką vaizdais, gauti/priimti ir sukurti/siųsti pranešimą, kurio analizavimą ir interpretavimą užtikrina kitos dailės dalyko kompetencijos (pažinimo, kūrybiškumo, kultūrinė ir kt.);
- patiria, kad ne visada įmanoma ir reikia sukurti žodinį pranešimą, kad vizualus pranešimas netiesiogiai, o perkeltine prasme (per asociacijas, per simbolius, alegorijas ir kitokias figūras) padeda mokiniui pasvajoti, paieškoti įdomesnių kelių, sukurti ir/ar atpažinti/suprasti kito sukurtą viziją.

Mokymosi turinys, padedantis ugdytis komunikavimo kompetenciją:

- Vizualinių įspūdžių interpretavimas ir improvizavimas. Dailės istorija.
- Etninė kultūra. Valstybingumo simboliai. Meninės idėjos.
- Kultūrų įvairovė ir kt.

Pilietinė kompetencija

Mokiniai:

- atpažįsta įvairių šalių, skirtingų kultūrų emocijas, mintis, papročius, išgyvenimus, svajones ir supranta, kad ir esant kultūrinei, visuomeninei, ekonominei gyvenimo įvairovei išskyla kiekvienam žmogui būdingas socialinio teisingumo, lygiateisiškumo prigimtinis jausmas;
- mokosi būti atsakingu, solidariu, demokratišku visuomenės nariu;
- ugdomi pagarbą kiekvieno žmogaus reikmėms ir teisėms; mokosi bendrauti ir bendradarbiauti;

- pažįsta šalies pilietinius ženklus ir valstybės simbolius.

Mokymosi turinys, padedantis ugdytis pilietinę kompetenciją:

- Vaizdavimo būdai ir galimybės.
- Vizualinių išpūdžių interpretavimas ir improvizavimas. Švenčių puošimo tradicijos. Valstybingumo simboliai.

- Bendros temos su kitų dalykų ugdymo turiniu: projektai, integruota veikla ir kt.

Užduotys, veiklos, idėjos, ugdančios pilietinę, pažinimo ir kūrybiškumo kompetenciją:

1–2 klasė

Užduotis: nupiešti trispalvį piešinį apie Lietuvą, kaip vaikai gyvena laisvoje šalyje, žaidžia, mokosi, draugauja su draugais, švenčia šventes.

3–4 klasė

Užduotis: sukurti originalią erdvinę kompoziciją „Lietuvos laisvės spalvos“. Turinio temos: Švenčių puošimo tradicijos. Valstybingumo simboliai. Ugdomos kompetencijos: pilietinė, pažinimo, kūrybiškumo.

Dailės medžiagos ir įrankiai: mokiniai laisvai pasirenka mėgstamas grafinės, spalvinės ir erdvinėsraiškos medžiagas ir kūrybos reikmenis.

Svarbu: naudoti tik geltonos, žalios ir raudonos spalvos pieštukus, flomasterius, kreideles, vandeninius dažus, spalvotą popierių, pakuotes ar kartoną. Tadavaikų kūriniai derės tarpusavyje, jų parodėlės atrodys šventiškai ir estetiškai.

Trukmė: 2 pamokos

Mokinių veikla: vaikai aptaria valstybės simbolinę spalvų reikšmę ir kuria savitą kompoziciją, skirtą Lietuvos valstybinėms šventėms paminėti. Gali būti organizuojamos parodėlės klasėse ar mokyklos erdvėse.

Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija

Mokiniai:

- rūpinasi savo ir kitų sveikata, stiprina sveikos gyvensenos įgūdžius;
- kreipia dėmesį į darnų žmogaus ir gamtos sugyvenimą, į ekologines problemas, žmonių tarpusavio santykius, gėrio ir blogio atspindžius meno kūrinuose;
- mokosi suprasti kitų emocinius išgyvenimus, perteiktus dailės kūrinuose;
- formuojasi demokratiškos, socialiai atsakingos, sveikos ir saugios gyvensenos įgūdžius.

Mokymosi turinys, padedantis ugdytis socialinę, emocinę ir sveikos gyvensenos kompetenciją:

- Dailės technikos: raiška plokštumoje ir erdvinė raiška. Idealai, vertybės, asmenybės.
- Bendros temos su kitų dalykų ugdymo turiniu: projektai, integruota veikla ir kt.

7. Skaitmeninės mokymo priemonės, skirtos BP įgyvendinti

Šiame skyrelyje pateikiamos trumpos anotacijos ir nuorodos į skaitmenines mokymo priemones, skirtas BP įgyvendinti.

Skaitmeninės mokymosi priemonės yra multimodalios (informacija pateikiama įvairiomis verbalinėmis ir vizualinėmis formomis) ir adaptyvios (mokymosi turinys automatiškai pritaikomas prie besimokančiojo mokymosi galimybių ir pasiekimų).

Su mokiniais svarbu aptarti saugumo internete aktualius klausimus, pateikti naudingų nuorodų apiedraugišką internetą mokiniams ir jų tėvams:

- <https://mokytojojtv.emokykla.lt/search?q=draugi%C5%A1kas+internetas>
- <https://www.draugiskasinternetas.lt/>

Rekomenduojamų skaitmeninių mokymosi priemonių, tinkančių ir nuotoliniam mokymui organizuoti sąrašas: [Skaitmeninės mokymo priemonės](#)

Pradiniame ugdyme svarbiausi individualūs vaiko poreikiai. Svarbi ne tik užduočių įvairovė, turtinga mokymosi aplinka, bet ir bendravimas su mokytoju ir klasės draugais, galimybė išsakyti savo nuomonę. Labai svarbi ir pamokų iliustracinė medžiaga, kurios gausu internete. Atsakingai parinkti kūrinių vaizdai (jų neturėtų būti daug, tik keli, skirtingi ir labai informatyvūs) sužadina vaizduotę, leidžia pasijusti nedidelės meno galerijos ar parodos lankytoju. Tam pasitelkiami muziejų ekspozicijų ir eksponatų vaizdai, dailės kūrinių, kultūros paminklų ar paveldo objektų nuotraukos ir filmuota medžiaga, kūrybinioproseso vaizdo įrašai, mokomieji filmai apie kultūrinę pasaulio tautų įvairovę ir kt. Patogiausia vaizdinės ir filmuotos medžiagos ieškoti pasitelkus *Reikšminius žodžius*, to mokytis reikia ir mokinius, nes internetinės įrašų nuorodos dažnai keičiasi.

Tikslingai atrinktos ir ugdymo procese naudojamos skaitmeninės priemonės turėtų ne tik sudominti vaikus, bet ir suteikti jiems daugiau informacijos apie nagrinėjamą temą ar kūrybos būdus. Tuo pačiu formuojami vaikų skaitmeniniai įgūdžiai ir nuostatos, kad internetu reikia išmokyti saugiai ir tikslingai naudotis. Šiuolaikinės interneto galerijos, dailės muziejų internetinės svetainės pristato meno kūrinius viso pasaulio auditorijai. Todėl kompiuteris su interneto ryšiu, skaitmeninis fotoaparatas, filmavimo kamera turėtų tapti patraukliais kūrybos įrankiais, kurie galėtų būti naudojami dailės pamokų metu. Tačiau tuo nereikėtų piktnaudžiauti, nes didžiausias darbo prie kompiuterio trūkumas yra tas, kad mokiniai gali prarasti sąlytį su realiais dailės kūrinių ir materialiomis (tradicinėmis ir šiuolaikinėmis) kūrybos priemonėmis.

Skaitmeninių priemonių dailės mokymui 1–4 klasei sąrašas

Eil. Nr.	Pavadinimas	Trumpa anotacija	Nuoroda
1.	Vaizdo pamoka	Mažiesiems paveldo tyrinėtojams pristatoma UNESCO Pasaulio paveldo vietovė – Vilniaus senamiestis. Drauge su atgijusiu UNESCO Pasaulio paveldo ženkliuku – Pavelduku (Patrimonito) – vaikai gali pasiklausti paslaptinių senojo Vilniaus legendų. Kalba – <i>lietuvių</i> . Nemokama.	https://www.youtube.com/watch?v=bKzaWUwZzVg
2.	Vaizdo pamoka	Pasitaškymas pagal Jacksoną Pollocką. Įvairūs dažų taškymo būdai teptuku, neliečiant popieriaus ar drobės. Kalba – <i>lietuvių</i> . Nemokama.	https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000119834/lrt-pamokeles-dazu-taskymo-budai-teptuku-nelieciant-

			popieriaus-ar-drobes
3.	Vaizdo pamoka	Vaizdo pamokoje „Užgavėnių kaukės gamyba“ pristatomi kaukių personažai, gamybos ypatumai. Kalba – <i>lietuvių</i> . Nemokama.	https://www.youtube.com/watch?v=sPkyt-YZ4zw
4.	Vaizdo pamoka	Vaizdo pamokoje „Lipdymas iš druskinės tešlos“ pristatoma lipdymo technika, jos panaudojimas erdvinei raiškai. Kalba – <i>lietuvių</i> . Nemokama.	https://www.youtube.com/watch?v=OCgziBP9eTA
5.	Vaizdo pamoka	Vaizdo pamokoje „Šiaudinių žaisliukų vėrimas“ demonstruojama kaip suverti šiaudinius žaisliukus. Kalba – <i>lietuvių</i> . Nemokama.	https://www.youtube.com/watch?v=Hz6n3dOtV9Y
6.	Vaizdo pamoka	Lietuvos nacionalinio kultūros centro vaizdo pamokoje „Kaip suverti šiaudinį žaislelį“ pristatoma šiaudinio žaislo gaminimo metodika. Kalba – <i>lietuvių</i> . Nemokama.	https://www.youtube.com/watch?v=mtYX6pOnlHA
7.	ARS1, ARS2, ARS3	„ARS“ – tai virtuali dailės pažinimo programa, skirta vidurinių bendrojo lavinimo mokyklų moksleiviams. Programoje supažindinama su vizualiųjų menų ir jų raiškos, kūrybinių priemonių bei metodų įvairove, dailės rūšimis, šakomis, žanrais, jų sąveika. Kalba – <i>lietuvių</i> . Nemokama.	https://ars.mkp.emokykla.lt/
8.	Lietuvos integrali muziejų informacinė sistema	Lietuvos integralioje muziejų informacinėje sistemoje mokytojai ras 4 nacionalinių ir 17 respublikinių muziejų eksponatus, temines virtualias parodas. Kalba – <i>lietuvių</i> . Nemokama.	https://www.limis.lt/v-exhibition
9.	Virtualios parodos	Lietuvos dailės muziejaus virtualios parodos. Kalba – <i>lietuvių</i> . Nemokama.	https://www.lndm.lt/
10.	Video turai	Video turai lietuvių ir anglų kalba. Kalba – <i>lietuvių, anglų</i> . Nemokama.	https://turai.limis.lt/
11.	Skaitmeninė piešimo programa	Piešimo įrankis internete, kuriuo galima piešti, spalvinti pasiūlytus vaizdus, juos išsaugoti, pasidalinti. Kalba – <i>anglų</i> . Nemokama.	https://www.autodraw.com/

12.	Skaitmeninė piešimo programa	„Bomomo“ yra piešimo įrankis internete, leidžiantis naudoti įvairias technines ir menines išraiškos priemones. Mokiniai pasirenka piešimo įrankį, o programa pati pradeda atsitiktinį piešimą. Kalba – <i>anglų</i> . Nemokama.	https://bomomo.com/
13.	Skaitmeninė tapymo ir piešimo programa	Skaitmeninis piešimo įrankis internete, kuriuo galima piešti, kurti skirtingų sluoksnių vaizdus, juos išsaugoti, redaguoti, pasidalinti. Kalba – <i>anglų</i> . Nemokama.	https://kleki.com
14.	Skaitmeninė grafinio dizaino programa	Skaitmeninis grafinio dizaino įrankis internete, kuriuo galima kurti grafinio dizaino objektus, juos išsaugoti, redaguoti ir pan. Kalba – <i>anglų</i> . Nemokama.	https://www.youidraw.com/app s/drawing/
15.	Skaitmeninė spalvinimo programa	Skaitmeninis spalvinimo įrankis internete leidžia vaikams spalvinti pasirinktis piešinius. Taip pat galima laisvo piešimo funkcija. Sukurtus darbus galima išsaugoti, spausdinti, parsisiųsti. Kalba – <i>lietuvių, anglų</i> . Nemokama.	https://kidssearch.com/KidsPaint.html
16.	Skaitmeninė piešimo programa MS Paint	Skaitmeninis piešimo įrankis i MS Paint – grafikos piešimo programa, kuria galima kurti įvairių tipų grafiką su skirtingais įrankiais. Kalba – <i>anglų</i> . Nemokama.	https://canvaspaint.org/#local:c_2d02c56b65f

8. Literatūros ir šaltinių sąrašas

1. *Animacijos pasaulis*: [žurnalas vaikams] (2020). Vilnius: Egmont Lietuva.
2. Banevičiūtė, B., Correia, A., Dikčienė, R., Jelinskaitė, M., Macienė, V., Petravičiūtė, M., Pilibavičienė, D., Šliumpienė, G., Vilutis, S., Žukas, S., ir Žukauskienė, E. (2024). *Integruotas vadovėlis „Vaivorykštė“ I klasei*. UAB Baltos lankos.
3. Brooks, S. (2019). *Nerk į meną* [48 meninių užsiėmimų užduotys!]. Vilnius: Nieko rimto.
4. Cichocki, S. (2013). *M.E.N.A.S. Modernaus meno centras*.
5. Daszyńska, M. (1997). *Popieriaus plastika: Dailės technikos*. Vilnius: Alma littera.
6. Dilytė, J. (2000). *Dailė. I klasė*. Vilnius: UAB Kronta.
7. Dilytė, J. (2007). *Dailė. II klasė*. Vilnius: UAB Kronta.
8. Glen, W. (2002). *Tapyba taškais*. Kaunas: Šviesa.
9. Grabauskienė, A., Morkytė, J. (1995). *Dailė ir darbeliai. I–IV klasės*. Kaunas: UAB Šviesa.
10. *Grafikos technikos: dauginimas ir spausdinimas: dailės technikos* (1997). Vilnius: Alma
11. Jelinskaitė, M. (2005). *Dailė. II klasė*. Vilnius: Baltos lankos.
12. Jelinskaitė, M., Vaitkevičiūtė, S. (2005). *Dailė. I klasė*. Vilnius: Baltos lankos.

- littera. ISBN 9986-02-374-2.
13. Mar, B. (2020). *Knygų vaikams biblioteka*. Vilnius: Kūrybos studija Solo.
 14. Marcinkowska, K., Michejda-Kowalska, K. (1997). *Popieriaus aplikacijos: Dailės technikos*. Vilnius: Alma littera.
 15. Mikučionytė, R. (2006). *Dailė. III klasė*. Vilnius: Baltos lankos.
 16. Mikučionytė, R., Tornau, A. (2007). *Dailė. IV klasė*. Vilnius: Baltos lankos.
 17. Mikučionytė, R., Tornau, A., Jelinskaitė, M., Baltrūnienė, R., Stauskaitė, J., Kriščiūnaitė, R., Dubauskienė, L., Šalčiūtė, L., ir Dovydenas, R. (2005–2007). *Dailė. Pradinių klasių vadovėliai*. Vilnius: Baltos lankos.
 18. Mikučionytė, R., Vijeikienė, B. (2006). *Dailė ir technologijos. 3 klasės vadovėlis*. Vilnius: Baltos lankos.
 19. Mizielińska, A., Mizielińska, D. (2012). *N.A.M.U.K.A.S.* Modernaus meno centras.
 20. Robson, K., Clarke, Ph. (2013). *1000 piešimo idėjų* [iš anglų kalbos vertė V. Lovkienė]. Vilnius: Alma littera.
 21. Sidabrienė, J., Drakšienė, R. (2009). *Tišku tašku. Dailės ir technologijų vadovėlis. I klasei*. Vilnius: UAB Šviesa.
 22. Sidabrienė, J., Drakšienė, R. (2009). *Tišku tašku. Dailės ir technologijų vadovėlis. II klasei*. Vilnius: UAB Šviesa.
 23. Staknienė, I., Tuinylaitė, R., ir Vizgirdienė, E. (2006). *Dailė ir technologijos. I klasė*. Vilnius: UAB Šviesa.
 24. Staknienė, I., Tuinylaitė, R., ir Vizgirdienė, E. (2008a). *Dailė ir technologijos. III klasei*. Vilnius: UAB Šviesa.
 25. Staknienė, I., Tuinylaitė, R., ir Vizgirdienė, E. (2008b). *Dailė ir technologijos. IV klasei*. Vilnius: UAB Šviesa.
 26. Staknienė, I., Tuinylaitė, R., ir Vizgirdienė, E. (2009). *Dailė ir technologijos. III klasės pratybų sąsiuvinis*. Vilnius: UAB Šviesa.
 27. Staknienė, I., Tuinylaitė, R., ir Vizgirdienė, E. (2010). *Dailė ir technologijos. IV klasės pratybų sąsiuvinis*. Vilnius: UAB Šviesa.
 28. Watt, F. (2016). *Piešiu pirštukais: gyvūnai* [iš anglų kalbos vertė Ž. Andriūnienė. Dizainą sukūrė ir iliustravo E. Harrison]. Vilnius: Alma littera.
 29. Mayes, S. (1997). *Tapybos pradžiamokslis*. Kaunas: Šviesa.

9. Užduočių ar mokinių darbų, iliustruojančių pasiekimų lygius, pavyzdžiai

Pirmoje klasėje dar sunku numatyti, kokia bus vaikų dailės kūrinių kokybė, nes mąstyti abstrakčiai ir įsisavinti galiojančias dailės raiškos nuostatas vaikams dar yra sudėtinga. Dailės raiškos lygis labai priklauso nuo vaiko pasirengimo mokyklai, ko ir kaip jis buvo mokomas prieš atėjimą į mokyklą, ar jis kūrybiškas, nesukaustytas draudimų ir kritikos, nebijo piešti savitai, kaip pats įsivaizduoja. Pirmokas tik pradeda pažinti su kūrybos reikmenimis, mokosi saugiai ir tvarkingai jais naudotis. Jie mėgsta fantazuoti, pasakoti apie savo nupieštus vaizdinius. Turėtume leisti jiems kurti laisvai, negalvojant apie galutinį rezultatą.

1 klasės užduoties pavyzdys: Užduotis „Mano herojus“

Tikslas – pasirinkti mėgstamus kūrybos reikmenis ir pavaizduoti teigiamą arba neigiamą pasakų herojų.

Turinio temos: idealai, vertybės, asmenybės. Aptaria gėrio ir blogio, šviesaus ir tamsaus prado apraiškas gyvenime ir pasakose, legendose, teigiamus ir neigiamus herojų charakterius dailės kūriniuose. S. Eidrigėvičius ir simbolinės metaforinės jo kūrinių prasmės.

Ugdomos kompetencijos: pažinimo, socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos, kūrybiškumo.

Pasiekimai:

- A1. Impulsyviai kelia vizualias idėjas. Trumpai nusako idėją, kurią norėtų pavaizduoti.
- A3. Intuityviai pasirenka norimo storio linijas, patikusias spalvas, kuria erdvines formas. Išgauna savitą ritmą ir nuotaiką, horizontaliame ir vertikaliame lape.
- B2. Apibūdina dailės kūrinių keliamą išpūdį, nuotaiką, išsako savo nuomonę, ką autoriai norėjo pavaizduoti.

Dailės medžiagos ir įrankiai: laisvai pasirinkti dailės reikmenys (spalvoti pieštukai, flomasteriai, vandeniniai dažai, aliejinės kreidelės ir kt.).

Trukmė: 2 pamokos

Mokinių veikla: pirmokai diskutuoja, kokių teigiamų ir neigiamų pasakų (filmų, skaitytų knygų ir kt.) herojų žino, ką mano apie juos. Vaikai žiūri įžymaus lietuvių dailininko Stasio Eidrigėvičiaus iliustracijas lietuvių liaudies pasakai „Devyni broliai ir jų sesuo Elenytė“, prisimena pasakos turinį ir aptaria, kaip dailininkas nupiešė teigiamus ir neigiamus herojus: Elenytę, jos brolius, raganą, kiškėlį ir kt. Vaikai nekopijuoja dailininko iliustracijų, o laisvai pasirinkę jiems įdomų teigiamą arba neigiamą herojų, stengiasi jį pavaizduoti. Baigę piešti, klasės draugams pristato savo kūrinių.

Kadangi užduotis kūrybinė, galėtume pagirti pirmoko pastangas, originalumą ir įvertinti patį pasakojimą, kaip jis sklandžiai pasakoja apie savo piešinį:

- ką nupiešė, ką savo piešinyje pavaizdavo, kodėl,
- ką veikia herojus,
- kas vyksta aplinkui,
- kas jam svarbu buvo piešiant,
- kaip pavyko,
- apie ką dar norėtų nupiešti piešinį.

Pastaba: jei šios dailininko iliustruotos pasakų knygos neturite, iliustracijų vaizdų yra internete. Pasirinkite paieškos žodžius: Stasys Eidrigėvičius, pasakų iliustracijos.

2 klasės užduoties vertinimo pavyzdys:

Užduotis: Tamsių spalvų paveikslas. sukurti labai tamsių (ryškių, šiltų arba šaltų) spalvų kūrinių pasirinkta tema. Išgauti kaip galima daugiau jų atspalvių.

Turinio temos: Dailės technikos: raiška plokštumoje. Mokosi saugiai tapyti guašu ir akvarele, maišyti dažų spalvas ir išgauti naujų spalvų.

Meninės išraiškos bruožai. Kuria savitas kompozicijas horizontaliame ir vertikaliame lape. Tapo grynomis spalvomis ir išgauna įvairių atspalvių. Skiria šiltas ir šaltas spalvas.

Ugdomos kompetencijos: Kūrybiškumo.

Pasiekimai: A3. Intuityviai pasirenka norimo storio linijas, patikusias spalvas, kuria erdvines formas. Išgauna savitą ritmą ir nuotaiką, horizontaliame ir vertikaliame lape.

Dailės medžiagos ir įrankiai: laisvai pasirinkti dailės reikmenys (spalvoti pieštukai, flomasteriai, vandeniniai dažai, aliejinės kreidelės ir kt.).

Trukmė: 2 pamokos

Mokinių veikla: mokiniai žiūri tamsių spalvų tapybos darbus ir aptaria, ką vaizduoja šie kūriniai, kuo ypatingos šių kūrinių spalvos, kokių spalvų daugiausia matome. Mokiniai pasako, kokią temą galėtų pavaizduoti labai tamsių (ryškių, šiltų arba šaltų) spalvų deriniais. Laisvai pasirenka kūrinio temą, mėgstamus dailės reikmenis ir kuria (piešia, tapo) tamsių spalvų paveikslą.

Pavyzdys. 3 klasės užduoties vertinimo pavyzdys:

Užduotis: Paveikslas iš geometrinių figūrų. Pavaizduoti fantazijos pasaulį, primenantį geometrinių figūrų formas.

Turinio temos: Vaizdavimo būdai ir galimybės. Vaizduoja daiktus, primenančius geometrinių figūrų formas.

Aplinkos stebėjimas ir vaizdavimas. Tyrinėja ir apibūdina vienas kitą užstojančius vaizdus, primenančius geometrines figūras ir formas.

Ugdomos kompetencijos: Kūrybiškumo. Kultūrinė. Pažinimo.

Pasiekimai:

- A2. Pasirenka ir naudoja jau žinomas dailės technikas, kūrybiškai ir saugiai jomis naudojasi.

- A3. Pasirenka linijas ir/ar spalvas, ir/ar erdvines formas. Pastebi fono ir vaizduojamų objektų / figūrų dermę, kūrybiškai perteikia norimą ritmą, emocijas.

Dailės medžiagos ir įrankiai: spalvotas popierius, žirkklės, klijai, A4 arba A3 formato piešimo popierius, flomasteriai (arba guašo dažai, teptukai).

Trukmė: 2 pamokos

Mokinių veikla: Prisimenama, kokių geometrinių figūrų žino mokiniai, apibūdinamos jų formos. Aptariama, kur savo aplinkoje ar gamtoje galima jų pamatyti (kokias geometrines formas primena saulė, gėlių žiedai ar medžių kamienai). Žiūrimi ir aptariami Paulio Klee kūriniai, ką, kokius vaizdus dailininkas sukūrė iš geometrinių figūrų. Laisvai pasirinkę temą (ką vaizduos, apie ką pasakos savo kūrinyje) mokiniai kuria paveikslą iš geometrinių figūrų: išsikerpa iš spalvoto popieriaus norimo dydžio ir formos geometrines figūras, jas priklįjuoja ir flomasteriais nupiešia (ar guašo dažais nutapo, jei kuria A3 formate), ko trūksta. Užbaigtą kūrinį vaikai pristato klasės draugams, papasakoja, kas jame pavaizduota, kaip sekėsi atlikti užduotį.
